

TARTU VABASTAMISE X. AASTAPÄEVAKS

1919 $\frac{14}{1}$ 1929

V A B A K C D U

Paju lahing.

4689.

ÜHISTEGELISTE ASUTUSTE KESKPANK
EESTI RAHVAPANK.

Tallinnas, S.-Karja tän. 19, omas majas.

Telefonid: 2-02, 24-13 ja 28-28.

Võtab raha hoiule ja maksab ajakohast protsenti,
ühispankadele eriti soodsad tingimused.

Varustab laenudega ühistegelisi ja omavalitsuse asutusi.

Võtab oma peale rahasaatmist ja sissenõudmist kõikides Eesti linnades
===== ja alevites ja toimetab kõiki muid panga operatsioone. =====

Eesti Rahvapanga liikmeiks oli 1. detsembril 1928. a. 255 asutust.

Arveteseis 1. detsembril 1928. a. Kr. 4.838.184.38.

SHOKOLAADI, KOMPVEKI JA
BISKVIIDITEHAS

A. BRANDMANN.

TALLINNAS.

V. TARTU MAANT. № 4/6.

KÕNETR. 15-94.

VABA KODU

Tartu vabastamise X. aastapäevaks 14. I. 29.

Toimetus ja talitus Tartus, Tähe tänav nr. 29.

NR. 1.

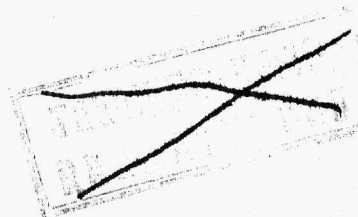
1. AASTAKÄIK.

I. 1929.

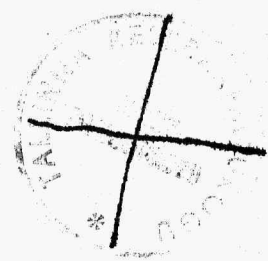
Me kandsime kive ja palke —
tehke te tööd!

L. A. 60

Me vabaks saame — luues endal kodu.
Lipp verine, käi ees ja näita teed
neil kangelasil', keda kutsund Kodu
ja suur idee! Sa anna neile keed,
oh Vabadus, kes Sulle loovad elu,
ja krooni omiks pojiks ainult need,
kes unustanud' muud, vaid Isamaale,
kel anda oli elu — ainus aare!

Meil kõigil siht on — Vaba olgu Eesti,
see sangarmeelse rahva oma maa.
Ei orjastada tohi teda keegi,
sest ta on kangelaste sünnimaa.
Kes võiks küll ütelda, et kuskilt kästi
meid minna kaitsma Sind, me Kodumaa.
Ei kuskilt käsku — ainult oma süda
meil ütles: Vabaduse Tee on sõda!

Juustus päike taevakummi pääl,
õhk üles kandis kangelaste valud
Su kodadesse, igavene Valgus.

Kui palju ühes päikesega kustus
Su vahvaid poegi, suur oh Vabadus,
kuid ilus on kui hämarik sind kutsub
ja Vabaduse pojana saad surra:
saad rahva päikeseks, kui päike kustub —
ja päikesena elad rahva seas.
Et olgugi, Sa jõuad Igavikku,
kuid surmaga lood rahval' tuleviku!

(K. Sass: „Ivanovo-Boloto“).

sugused mõttlikud Toome varemed. Linna südamest kerkib raekoja torni kullane nõel. Selle hulljulge sõjakäigu viimane tähis.

Edasi! Pole veel hilja Emajõe Ateenat päästa punasest meelevallast ja vägivaldsetest võõrastest. Kompani tänava keldris pole veel kirved ja täägid oma lõputööd teinud. — —

Suure innuga lüüakse Tähtvere metsa alt lätlasi paaniliselt põgenema — ning parajasti ilmub rongide juure salkkond partisaane, kes suure kiirusega Tartu alla rutanud. Teine osa Läti kätipolgust istub kindlustatult Tähtvere mõisas, kuna venelased täiesti võitlusvõimetuks

Kapten Kuslap, l. Tartu komandant pääle Tartu vabastamist
14. jaanuaril 1919. a.

löödud ning ahastuslikes korratuses ja segaduses linna varju pugunud. Ahelik aheliku järele saadetakse korduvalt tulle, kuid vastane püsib oma seisukohtadel meelheitva visadusega. Ägedalt töötavad kuulipitsid, paugutavad pommid ja kuulid lendavad ikka fihedamas sajus, kuid rongide toetusel teevad meie dessantmehed kangelasmeelselt imetööd, Tähtvere kaldub sarnanema Äksile, ometi lüüakse vaenlane ka siit põgenema.

Rongid pommitavad vaksali piirkonda, saates samm-sammul taganevatele punaste rongidele kuul kuuli järele, ja sõidavad jaama. Rühma kolonnides formatakse mööda Savi tänavat ja üle Toomemäe linna. Linna elanikud hõiskavad ääretus vaimustuses ja lehvitates rätte, valavad naised rõõmupisaraid. Vastastikused tervitused,

õnnesoovimised, tänusõnad ja elagu-hüüded, kuid rufatakse edasi. Ollakse valmis tänavavõitluste vastu ja igal mehel on hulk käsigranaate vöö küljes kaasas.

Punavägi ja komissaride bande on aga küüdi-meestega linnast paku pistnud.

Kell 1/2 2 päeval saabub esimene rühm soomusronglasi Suurturule. Kohe rebitakse raekoja hoonelt punane lipp maha ning rõõmsalt lööb lehoima uhke ja berega lunastatud Eesti sini-must-valge. Samal ajal puhastatakse endised Krasnojarski polgu kasarmud viiolenud vaenlastest. Jaamas kestab suurtüki laskmine. Osa soomusronglasi jääb kuulipildujatega Suurturu ja Barklai platsi pääle. Osa ruttab jooksu tempos vaenlasele järele. Jälle ahelikus Ropka mõisat vallutama, kuid enamlaste väed on säältkki taganenud ja Ülenurme piirkonda asunud. Väikese koguna rühitakse suurele vastase kogule pääle, kuid äge tuli sunnib Ropka mõisa väljal kruusaaku ennast kindlustama. Julged mõisaneid toovad järele piima ja leiba. Mehed seovad haabu.

Jaama teed mööda taganevad üle Annovi mõisa kommunistide voorid, kuid kuulid sinna ei küüni.

Läheneb õhtu. Jällegi pimedus. Linn on nagu painavast koschmaarist ärganud ja Tartu pärjerid liiguvad hoogsas jutuajamises sinna-tänna nagu uuesti sündinud, siiski kuulduvad murelikud mõtteavaldused. Kas rongid suudavad linna oma käes hoida — — ? See väike tahmane kogu vabatahtlikke — — ? Öö möödub rahulikult. Ainult mõni juhuslik püss paugutab. Kuid järgmisel päeval lüüakse enamlasted Lepiku Roela poole. Rongid fungivad edasi Elva sihis.

Tartu on jäädavalt võidetud! Tänavatel ehitakse linna vabastajaid lilledega. Pidulikult kõlab Suurturul sõjaväe orkester. Ülendatud meeleolus lainetab linna tsentrumis rahva parv. Piirita rõõm on kütkestanud kõikide meeli. Päike saadab alla kuldseid kiiri ja kevadlikult voolavad puhkpillide helid. Valga ja Võru langeamine ning Setumaa vabastamine on ainult veel ajaküsimus.

Kogu Eesti hõiskab ja triumfeerib.

Au Tartu vabastajaile!

* * *

Tartu vabastamise X. aastapäeva puhul on meil eriline põhjus seda ajaloolist momenti meele tuletada ja tänutundes langenud kangelasi austada. Liicati veel seepärast, et Tartu langemine vaprate soomusronglaste kätte oli olulisemaks eelduseks sõjavägede ülemjuhataja sõnadele, mis vabariigi aastapäeval 24-al veebruaril kümne aasta eest kodanikkudele teatavaks sai: kodumaa on puhastatud vaenlastest!

Vaba maale.

Vaba maa ja vaba rahvas,
Vaba võõraist võimudest
Vabaduse päike taevas, —
Tervitagem südamest!

Kadunud on muistsed ajad,
Kurvad kujud kustunud,
Kõik me Eesti kofad, majad
Endi lipel ehitud.

Sinine ja must ja valge
Paistab üle ilmamaa;
Rõõm see ehib meie palge,
Paneb silmad särama.

Eesti riiki, Eesti lippu
Tahame kõik kaitseda:
Eestimaad, me tulevikku,
Helde Jumal, õnnista!

O. Grossschmidt.

Kangelaste saar. . .

Keset lõpmatult õõtsuvat, rahutut ikaviku ulgumerd asub Kangelaste saar. . .

Üks ühe järgi olete teie, meie paremad sõjaseltsilised, reisinud sinna saarele, jättes võitlema vendi.

Uinudes näen ma teie uhkeid kujusid — langenud kangelased. . .

Näen, kuid liigute pidevtes igavesi säravate tähtede briljanfide veefleval valgusel. Ilmlõputa on kaetud igihaljaste tammede all pühalik pidulaud Kangelaste saarel. . .

Lahkudes meie seast jootsite teie, meie maleva ilu ja uhkus, oma kuuma elumahlaga emakese maa musta mulda. . .

Tuliselt fuksuva elujõu, oma vere, valasite maa põue ja kadusite kahvatu varjudena sinna, meile ligipääsmata saarele. . .

Sääl teie nüüd istute ühes lauas Kalevitega, Ustav Ülo, Lembit, Kuperjanov, Irv, Sabolotnõi, Jüri Vilms ja tuhanded teised, ning kuulate igaviku ajamere lainete laulu ja juhite meie elavate kangelaste samme. . .

Meie maleva ja rahva juhid tunnevad teie nägematuid julgustavaid käsi raskeil võitlustundidel! Teie kangelaslik meel õhutab meil hinge-leeki, olles valvel isamaa eest. . .

Rastapäevi pühitsedes ja mõeldes teie pääle, langenud kotkad, fuksub ellu jäänud kangelaste süda tormiliselt. . .

Teie aga sääl, taeva ja mere sinaga kroonitud Kangelaste saarel, mõtlete ja arvate järgi, keda meist kutsuda enda pidulauda uue kangelasena isamaa altaril. . .

Ja sina, emakene Eesti! Kas ei ole sa tuhat korda armsamaks saanud, kui meie sind vaadates, selle pääle mõtleme, et oled imenud oma põue nende elumahla, kes meile nii ütlemata kallid!

Kord tuleb Eesti kultuurkeevade, kus verrega väetud mullapind õisi kannab, millega järeltulevad põlved endi töö himus küdevaid rindu ehivad. . .

Valatud veri kohustab! Ta pañeb ikka ja ikka nõudma meid, kes veel elame halli, ähmase Põhjala taeva all — neid õigusid ja tõdesid, mille eest ühed vägitõid tehes oma elu andsid.

Ent. Julius Kuperjanov, Tartu vabastajate Kuperjanooi partisaanide pataljoni asutaja ning juht; langes Paju lahingus 2. II. 1919.

Teie pääle, Kangelaste saare uhked kotkad, mõtleme meie, elavad eesti vennad ja õed, pühitsedes endi vabadusvõitluste aastapäevi. . .

Rakveres.

Arnold Liiv.

Magajate mälestuseks.

Kes puhkate kalme all, sõdurid, pojad,
Me vahvad ja kartmatad võitlejad,
Kes olete meie priiuse loojad,
Kes olete meie priiuse loojad,
Teid Eesti südamed leinavad;
Et puhake rahus!

Kes elu siin jätsite kodumaa kasuks,
Me lippu siin tõstsite kõrgele,
Et rahu ja rõõm me radades asuks,
Seks veriseil väljul te surite:
Nüüd puhake rahus!

Ei kustu me mälestus, priiuse toojad,
Suurt tänu me teile võlgname,
Kes olete uue Eesti loojad,
Teid leina pisarail austame:
Jah, hingake rahus!

Mis pärjad, mis sambad, mis haudadel lilled:
On elu ja valatud vere eest!
Teid nutavad õed ja vanemad, velled —
Ei kustu te mälestus südame seest:
Sest hingake rahus!

O. Grossschmidt.

Vabadussõja Invaliidide Koondis,

selle tekkimine ja vahekord Vigastatud Sõjameeste Ühinguaga.

Siis kui Eesti Vabadusvõitlusest polnud veel aimu — 11. septembril 1917. a. — asutati Tallinnas Eestimaa Vigastatud Sõjameeste Ühisus, millest hiljem kujunes praegutegutsev Vigastatud Sõjameeste Ühing. Selle organisatsiooni liikmed olid erandita veneaegsed sõja- ja rahuaja invaliidid, ja põhikirjast üle astudes — igasugused ametnikud, vabrikutöölised ja hää! juhul veel inimesed, kel sõjast ega sõjaväeteenistusest aimugi pole olnud, kuid kellel jalg või mõni muu kehaosa vigane — otsiti tunnustajad, kes „liitri“ eest tõendasid, et see ja see isik sääl ja sääl sõjaväes vigastada on saanud — paberid (mida pole üldse olnud) olla Venemaal jäänud jne.

Kol.-Int. J. Unt, üks Tartu vabastajate juhtidest; pääle Kuperjanovi langemist samanimelise partisaan-pataljoni juht Vabadussõjas.

Alles 1919—20. aastatel, Vabadussõjast äsja tulnud esimesed Vabadussõja invaliidid, astusid oma organisatsiooni puudumise tõttu eelnimetatud Ühisuse liikmeiks, kes aga oma vähese arvu tõttu sulasid veneaegsete invaliidide hulka. Ühingu liikmete vahel valitses üksmeel ja üksteisest arusaamine, kuni selle tumestajaiks hiljem tekkisid mitmesugused tegurid.

Riigivalitsus hakkas vahet tegema veneaegsete ja Vabadussõja invaliidide vahel, mille juures esimesena silma torkab märksa suur vahe pensioni määrades; Vabariigi algusest on veneaegsete pensionäride pensioni (toetusraha) üks kord kõrgendatud (2,5 senti päält 10 senti pääle iga üksiku töövõime kaotuse protsendi juures); Vabadussõja invaliidide pensioni on aga aja jooksul kolm korda kõrgendatud ja neljas kõrgendus hakkab maksma 1929. a. 1. aprillist, nimelt reamehe pension 50 senti tööv. kaotuse o|^o-lt. Juba see asjaolu tekitab veneaegsetes teatavat pahameelt Vabadussõja

invaliidide vastu. Päälegi, kus esimesed on veendunud oma lapsikusse usku, et Tartu rahulepingu põhjal Eestile Nõukogude Venelt makstud 15 miljonit kuld-rubla olla just veneaegsete pensionäride toetuseks antud, ja et nüüd see maksetavat N.-Venemaa vastu sõdijale — Vabadussõja invaliididele pensioniks.

Teiseks Vabadussõja invaliidide pääle varjuheitvaks teguriks oli Kindral Laidoneri Nimelise Invaliidide Kapitali ellukutsumine. Kuna Kapital annab toetust ainult Vabadussõja invaliididele, siis tekitas see veneaegseis teatavat pahameelt. Päälegi, kui hariilikult mai kuul on igaaastane korjandus nimetatud kapitali hääks, korraldavad kohapäälised omavalitsused Vabadussõja invaliididele piduliku koosviibimise. Enne koosviibimist on hariilikult paraad, millele mindi Ühingu lipuga. V. S. Üh. Tartu osakonnast mõned mehed ei lubanud isegi lippu selleks tarvitada, põhjendades, et see on veneaegsete lipp — tehku eesti invaliidid ise endile lipp ja mingi sellega paraadile. Oheldamatus pahameeles ei valinud mõned veneaegsed invaliidid sõimu sõnu Vabadussõja invaliidide jaoks. Nii nimetati meid kruusaaugu vedajaiks, jänesejahi meesteks jne. Jänesejahi meestele tehtavat kõiksugu pidustusi, maksetavat kõrget pensioni jne., kuid päris sõjamehed ei saavat midagi. Need kaevikusõja mehed, kelle ettevõte nurjus, ei suuda omale ette kujutada partisaansõja koledusi, mis pole õieti sõda, vaid tapmine otsekohes mõttes, ja julgevad nimetada partisaansõja sõdureid jänesejahi meesteks. Ei, meie verega ostetud vabadus, eestlaste varandus ja Vaba Eesti on rohkem väärt kui jahil juhusliku haavliga tabatud jänes!!! Et vabaneda noist olukorrist, tärkas juba ammu mitmes Vabadussõja invaliidis mõte — luua ise endile ühendis, olla ise oma kodus peremeheks, kui kaua peame võõra — V. S. Ühingu varjuall olema. Päälegi, kus veneaegsete invaliidide suures peres n. n. käputäis Vabadussõja invaliidide sulasid teistega ühte ja päägi hakkasid harjuma eelmiste nurinaga omaenese rajatud riigi vastu. Tarvis oli seda suurt vaimustust ja üksmeelt, mis meid 10 aasta eest Vabadusvõitluse saatis, elustada ning säilitada seda ennastsalgavat malevat, kes rahvale vabaduse andis, ja nüüd ähvardas sulada veneaegsete invaliidide perre. Selleks oli ainuke pääsutee — luua Vabadussõja invaliidide ühendis. Mõõdunud aasta detsembri kuul korjati Tartus allkirju, kes pooldavad nimetatud ühendise loomist. Olles koos umbes 40 allkirja, töötati vastav põhikiri välja, valiti 1. jaan. 1928. a. ajutine juhatus, saadeti põhikiri registreerimisele ja oodati selle tagasisaatmist.

Neist sammudest teada saades sattusid mõned V. S. Üh. Tartu osakonna mehed marru. Nüüd otsiti kõiksugu teid, et aga sündimiselolevat Vabadussõja Invaliidide Koondist ühe hoobiga surmata. Esimeseks sammuks — saadeti kaitsepolitseisse nimeta kirju, need ja need sääl ja sääl asutavad kommunistlikku seltsi, mille maskeerimiseks on ilusanimeline Vabadussõja Invaliidide Koondise põhikiri. Meie asutised pole nii lapsikud, et uskuda igat näpunäidet — see samm ebaõnnestus. Teiseks — hakati hoiatama Vabadussõja invaliidide endid: küll teid endid ka kord kruusaaugu veetakse — olete teisi sinna küllalt vedanud jne. . . kaua see Eesti ikka kestab . . .

Siin aga eksisid hirmutajad rohkem kui eelmise sammu juures: Tervel maamunal pole vist ühtki sarnast „Toomast“, kes omaenese algatud ja kasvatatud ettevõttele kadu usub ja soovib, nagu seda uskusid Tartu osakonna mehed — kaua see Eesti ikka kestab — küll teid liivaauku veetakse.

Ka teine samm äpardus — kolmas võeti juba ringkirjaline kõigile V. S. Üh. Tartu osakonna liikmeile, Vabadussõja invaliidele, kus hoiatati V. I. K. liikmeks astumast, kuna see olla kahe isiku poolt, isiklikkudel motiividel asutatud, et aga võimule pääseda. Need kaks isikut, kes ringkirjas tähendatud, olid mõlemad V. S. Üh. Tartu osak. juhatuse liikmed, järelkult ka sääl juba „võimul“. Teine läks V. I. K. võimu otsima, andes selle V. S. Üh. T. Osakonnas käest, kuid „mehike“ — kukkus nii sisse, et ei valitud Vabaduss. Inv. K. isegi juhatuse kandidaadiks — ahnitse veel võimu — anna kroon käest, ei saa sentigi miljoni lootmisel! Kolmas samm juba veidi aitas — mis trükitult paberil seisab — see on ju ikka õigus, kirjuta siis kas või Tallinnas tegutsevast tulepurskavast mäest — kuid trükk ei peta! Pole ka Koondisel sarnase väikese iseteadvusega liikmeid tarvis, kuna meie hulgas valitseb vendlus ja üksmeel, üksteise usaldamine ning uskumine.

Neljandaks sammuks võeti juba Koondise eesotsas seisvate isikute mustamine käsile. Nii olevat üks veripunane, teine roheline, kolmas üldise musta minevikuga isik, kelle suured raharaiskamised organisatsioonides, kus varemalt tegutsenud, neist liikmete hulgest välja heidetud jne. Asja lahendab praegu kohus.

Kui 19. veebr. 1928. a. Koondise registreeritud põhikirja alusel Tartus asutamiskoosolek kokku kutsuti, kus üle 60 inimese koos oli, juhatus valiti ja tuleviku

tusest vigastuse tagajärjel vabastatud, kuid ometi kõneleb põhikiri selget keelt, et liikmed on need, kes sõjaväeteenistuses saadud vigastuste tagajärjel osa omast tööv. kaotanud. Sellest ei peeta kinni, mis siis imestada kui liikmete arv suureneb ja suureneb — meil ju Eestis lonkajaid küllalt.

Selle suure pere liikmete alaline nurin on seltskonna kaastundmatusele juhitud: seltskond ei andvat invaliidele midagi jne. Küllalt ja küllalt on põhjendatud see seltskonna osavõtmatus. See seltskond on omal ajal küllalt annud ja annab veel tänapäev, kuid kuhu läheb see annetus? Ka seltskonnal saab isu täis kui loeb iga aasta paar korda ajalehest, et jällegi on Vigastatud Sõjameeste Ühingu kassades suuremad raharaiskamised ilmsiks tulnud. Üks sarnane asi puhkab veel praegu vaka all. M. a. „Vaba Maa“ nr. 44. toob ligi 300.000 sendi raiskamise loo päevavalgele, kuid hiljem vaikib ka ajalehe avar suu sellest, vist on ikka „omameeste asi“ — a'ame niisama läbi, hakka seltskonnale näitama, kuhu need summad paneme! Vähe veel sellest, mis avalikkusele silma torkab — tuhandet ja sajad tuhandet kaovad ilma ajalehes endid näitamata: kuid invaliid kiratseb „seltskond ei anna midagi!“ Ei anna midagi — varastamiseks! V. S. Ü. Tartu osakonna asutise ülevõlpidamise kulud ulatavad iga kuu ligi 200 kroonini; mida võib säält siis invaliid veel saada, vast 50—60 kr. kuus on kogu annetuste ja toetuste summa, ja see on kõigest 25% — otstarbe enese päale asutise ülevõlpidamise kuludest. Oleks need miljonid, mis Valitsus on annud V. S. Ü. õppetöökodade sissesäädmiseks ja edaspidiseks ülevõlpidamiseks, antud invaliidele, kes neis õppeasut. õppisid, kahtlemata oleks iga invaliid neist praegu jõuka koha pidaja või mõnel muul alal elamisvõimalustega küllastatud seltskonnaliige. Nüüd on need summad aga läinud sissesäädmiseks, kuid veel pidada pole suutnud, sest neist on saanud mõned üksikud omale „päasterõngad“ teised aga pidid uppuma rõngata. Nüüdki veel reklameerib V. S. Ü. Tartu osakond oma palvetes, asutiste poole, kingsepa õppetöökoda, liikmete suurt arvu jne. reklameeritakse seda, mida tegelikult olemas pole. Tartu osakonnal pole mingisugust kings. töök., ei ühtki invaliidiõpilast tegelikult: tuuakse aga rahanõrimeks fiktiivsed objektid ja asi sellega. Peaks need mehed ise ka vähe häbi tundma oma alatuse üle. Kui kaua veetakse seda seltskonda ja valitsust, kes küllalt on annud, ninapidi — saagu nad kord ise aru, et midagi ei jää põhja, isegi meri viskab kõik rämpsu oma sise-musest välja, samuti kerkivad ka sellest ennastäisolevast osakonnast mustuse tombud veepäale, et neid seltskond võiks näha. Kuid ime, et sarnase asutise vastu, kus niipalju riigi ja seltskonna raha mängus on olnud, pole huvi tunnud vastavad asutised. Antakse, kuid keegi ei küsi, kuhu selle ande panid, mis temaga tegid?

Võtku igaüks neid näpunäiteid ja ärgu küsigu, miks asutati Vabaduss. I. K. Kus midagi mäda, säält püüavad need, kes selles harjunud pole, kindlale maale pääseda. Suures Vene keisririigis olid kõik alused läbi mädanenud; suur tool kukkus ümber; kildudest sündisid uued riigid, neid paigati, poleeriti üle ja nüüd on neist tugevad üksused saanud; samuti oli Vigast. Sõjam. Üh. midagi mäda ja säält sündis vendlusele ja üksmeelele rajatud Vabadussõja invaliidide ühendis — Vabadussõja Invaliidide Koondis, keda see kõdunev „suurriik“ püüab oma „haisuga“ lämmatada, kuid aeg ise käseb meid ühineda.

V. HANSON

Aleksandri tän. 1, tel. 4-16.

Maavalitsuse majas.

Müük suurel ja väiksel arvul.

Käsitööriistad:	Ehitusmaterjal:	Majatarbed:
Puurmasinad,	Lukud,	Kardinahoidjad,
Kruustangid,	Hinged,	Priimused,
Alasid,	Plekk — igasugu,	Shnepperlukud,
Kluped,	Torud,	Kööginõud,
Hõõvliirauad,	Traat,	Noad — käärid,
Villid,	Kruuvid,	Lokifangid,
Saed,	Aspest,	Triikmasinad,
Manomeetrid,	Vineer,	Juuksemasinad.
Veeloodid.	Autoflint.	Köögikaalud.

tegevusala kindlaks määrati, julges V. S. Ü. Tartu osakonna klatškond avalikkuse ette teatega minna, et Koondisel olevat 6 liiget — punased ja rohelised — kuna aga V. S. Üh. Tartu osakonnal samal ajal üle 800 liikme olla. On ju tõsiasi — säält näitas liikmete liikmekardi number küll midagi 800 ligidast arvu, kuid kui heidame pilku nende liikmete liikmeiks olemise õiguse ja Ühingu põhikirja päale, siis punastame — vabriku tööline, metsas puusaagija, raudteeametnik: need moodustavad ligi 30% liikmete arvust. Siis on säält suur osa liikmeid, kes on kord haavata saanud, ilma et ta oleks kaotanud ühtki % töövõimest, ilma et ta oleks sõjaväeteenis-

Rahwawäelaste ja nende perekondade pensiooni seadus.

Ulutawa Kogu poolt vastu võetud 6. veebruaril 1920. a.

Uvaldatud „Riigi Teatajas“ Nr. 26/27 1920. a.

1. Üleüldised määrused.

§ 1. Selle seaduse põhjal on riigilt pensiooni saamise õigus: a) rahwawäelasel, kes rahu- ehk sõjaajal oma töövõime on kaotanud kas haavade, wäliste või sisemiste wigastuste ehk haiguste tõttu, kui need haavad, wigastused ehk haigused Eesti rahwawäeteenistuse täit-

Oskar Allik,

kauaaegne Tartu Majaomanikkude- ja Tuleõrjajate Seltsi esimees; Majaomanikkude Panga direktor.

Sinnates kõrgelt Tartu Majaomanikkude Seltsi vastutulelikkust ja lahket kaasabi V. J. Koondisele, valis viimase pääkoosolek 5. augustil 1928. a. Tartu Majaomanikkude Seltsi omale auliikmeks. Selts pühitses 19. augustil 1928. a. oma 20. aasta sünnipäeva, millest ka Koondis oma esitaja kaudu osa võttis.

miseft järgnevad; b) tema naisel ja lastel; c) isikutel, keda rahwawäelane tegelikult ülewal pidas enne wäeteenistusse wõtmist või astumist, ehk keda tema seaduse järele kohustatud on ülewal pidama, kui neil ei ole teist toitjat.

*) * märgitud §§ on hiljem muudetud või jälle muutmisega maksimuse kaotanud, mille kohta jääduse lõpus wastawad täiendused ja parandused juure lisatud.

Märkus: Rahwawäelasteks loetakse kõik sõjawäelased ameti ja auastme peale vaatamata, sõjawäe-ametnikud ja sanitaar-personaali liikmed.

* § 2. Pensiooni täismääraks on palk, mis rahwawäelane wäeteenistuses samas ametis edasi teenides saaks, juure arvatud ka rahwawäelase toitmine.

* § 3. Selmises (2.) paragrahwis nimetatud pensiooni täismäär igaks järgnevaks aastaks finnitab komisjon, mis koos seisab sõja-, töö- ja hooletandekandekandekandeministeeriumi ning riigikontrolli esitajatest.

§ 4. Pensiooni wäljaandmine kuulub töö- ja hooletandeministeeriumi wõimkonda ning sünnib tema arwel.

§ 5. Kõik pensiooniküsimusse puutuw kirjawahetus ja tunnistused on tempelmaksust wabad.

§ 6. Pensioonirahast ei tehta mahaarwamist wõla kustutamiseks ehk nõudmiste rahuldamiseks.

2. Rahwawäelaste pensioon.

§ 7. 1) Rahwawäelased, kes 100% töövõimest kaotanud, saavad täie pensiooni (§ 2.).

Märkus: Rahwawäelased, kes sõjas oma töövõime täiesti on kaotanud ja kõrvaltabi tarwitawad, saavad 25% lifapensiooni.

2) Rahwawäelased, kes on vähem kui 100% oma töövõimest kaotanud saavad pensiooni oma töövõime kaotusele wastawalt nende tabelite järele, mis § 13. põhjal wälja antud.

Märkus: Töövõime kaotus alla 10% ei anna õigust pensiooni saamiseks.

§ 8. Pensioon määratakse kas eluaegne või tähtaegne, pensioonäri töövõime kaswamise wõimaluse järele.

§ 9. Teenistuse täitmiseft järgnenute wigastuste wõimalikult täpiseks registreerimiseks tähendawad kõik asutused, millega rahwawäelane wäeteenistuses wiibides kokku puutub, nagu sõjawäeosad, arstlikud asutused, fidumiskohad, sanitaar- ja soomusrongid jne. „rahwawäelase märkraamatuse“ wastawad teated, mis selgitawad rahwawäelase pensiooni saamise õigust. Sarnase märkraamatu puudumise korral annawad mainitud asutused rahwawäelasele määratud wormi järele tunnistuse haawade, wigastuste ja haiguste ning nende tekkimise põhjuste ja aja üle. Samad teated hoitakse alal tähestiku järjekorras neis asutustes.

§ 10. Kõik rahwawäelased, kes sõjawäest lahkuwad teenistuses jaadud haawade, wigastuste ehk haiguste tagajärjel, waadatakse wäeosa arstliku komisjoni poolt läbi, kes nende töövõime kaotuse protsendi ära määrab.

* § 11. Rahwawäelased, kes oma töövõime kaotanud peale sõjawäest wabastamise, kui aga selle kaotuse põhjusteks olid wäeteenistuses jaadud haawad, wigastused ehk haigused, ehk kes mõnesugustel põhjustel eelmises paragrahwis tähendatud wiisil üle waadatud ei ole, wõiwad 2 aasta jooksul pärast wäeosaft lahkumist endid pensiooni saamiseks maakonna rahwawäekomisjonis läbi waadata lasta, kusjuures töövõime kaotuste põhjustel selgeks tulewad teha.

Märkus: Kui rahwawäelane ei või arsti poolt konsulteeritud terwisliku seisukorra pärast isiklikult läbiwaatusele ilmuda, toimetab läbiwaatust rahwawäelase wiibimise kohas maakonna rahwawäe komisjoni poolt seks komandeeritud arst.

§ 12. Arstliku läbiwaatuse tagajärjeft seatakse läbiwaatama afutuse poolt (§§ 10. ja 11.) põhjalik akt kokku, kuhu üles märgitakse pensioninõudja töödime kaotuse protsent, haiguse liik ehk haiguste ning kehaliste puuduste tabeli paragrahv, mille alla läbiwaatataw oma terwisliku seisukorra järele kuulub. Samuti tähendatakse aktis ära, kas töödime kaotus on jäädaw või ajutine.

Kui töödime kaotus on ajutine, tehakse akti märkus, millal rahwawäelane uuele läbiwaatamisele peab ilmuma. See tähtaeg ei tohi olla mitte hiljem kahe aastat, läbiwaatamise päewast arwates. (§ 25.)

§ 13. Tabelid haiguste ja kehaliste puuduste kohta, millest oleneb töödime kaotus, ja juhatuskirjad arstidele nende tabelite tarwitamise kohta seab kokku töö- ja hooletandeministeerium ühes sõjaministeeriumiga andmete põhjal, mis annab sõjawäe terwishoiuwalitsuse nõukogu. Need tabelid ja juhatuskirjad awaldatakse „Riigi Teatajas“.

§ 14. § 12. mainitud akt jaadetakse läbiwaatama afutuse poolt töö- ja hooletandeministeeriumi. Arakirjad aktist antakse pensioninõudjale ja jaadetakse selle wallawalitsusele, kus pensioninõudja elab.

§ 15. Walla- ehk linnawalitsus asub wiibimata peale eelmises §-is ettenähtud arakirja kättesaamist §§ 29. ja 30. ettenähtud andmete kogumisele, mis tuleb lõpetada hiljemalt kahe nädala jooksul.

§ 16. Wallawalitsus saadab wiibimata maakonnawalitsusele kogutud andmed ühes § 12. mainitud arakirjaga aktist, mida maakonnawalitsused wiibimata läbi waatavad ja pensioni andmise otjustawad eitawalt või jaatawalt. Jaatama otjuse korral määrab ta selle seaduse §§ 2., 7., 8. ja 25. põhjal pensioni kindlaks. Linnas teeb neid otjusi linnawalitsus tema poolt kogutud andmete põhjal. Otjus antakse pensionäärile kirjalikult teada.

§ 17. Rahwawäelastele, kelle pensioni määramine maakonna- ehk linnawalitsuses arutusele tuleb, antakse asjaarufamise päewast teada ja ta võib iiklikult asja arutusel seletusi anda.

fused annawad pensioni saajateks finnitatud iikutele pensioni raamatud, millega nad pensioni oma soowi järele kas kohalistest renteidest või wallawalitsustest saawad. Pensioni makstakse kuu wiisi ette.

§ 22. Pensioni antakse wälja pensionäärile iiklikult ehk tema usaldusmehele. Walla ja linnawalitsused on kohustatud maksuta tunnistusi wälja andma, et pensionärid elus ja pensionisaamile õigust ei ole kaotanud.

§ 23. Nende rahwawäelaste pension, kelle kohta selgeks tehtud, et nad waimuhaiged ja mitte mõnes afutuses riiklist ehk kogukondlist ülewaltpidamist ei saa, makstakse nende naistele, lastele ehk teistele iikutele, kelle hoole all nad wiibivad.

§ 24. Linna- ja wallawalitsused walwawad tingimiste muutuste järele, mis pensioni saamise õiguse peale mõju awaldawad, sealjuures vähemalt iga kolme aasta keses üleüldiseid pensioni saajate nimekirju läbi waadatakse.

§ 25. Kui rahwawäelase töödime kaotus ajutine, ehk kui võimata kohe kindlaks teha töödime kaotuse jääwat protsenti, määratakse eialgiste andmete põhjal ajutine pension ühest kuni kolme aastani (§ 12). Selle pensioni kestus ei või kauem olla, kui üks kuu peale uue läbiwaatamise tähtaja.

§ 26. Kui haawadele, wigastustele ehk haigusele järgneb suurem tööjõu kaotus, kui seda võis kindlaks teha läbiwaatusel, on pensionääril õigus uut arstlikku läbiwaatamist ja pensioni suurendamist nõuda. Sellekohast nõudmist ei või awaldada enne 2 aastat peale eelmist arstlikku läbiwaatust.

§ 27. Pensioni makstakse pensioni nõudmise awaldamise päewast alates, kuid mitte warem, kui rahwawäelase riiklik ülewaltpidamine lõpeb.

§ 28. Iikud, kelle pensioni nõudmine taqasi liikatud, võiwad nõudmist korrata mitte warem kui aasta pärast, eelmise otjuse päewast arwates.

§ 29. Pensioni ei maksta aja eest, mil pensionäär hooletande afutuses täielikku riiklikku ülewaltpidamist saab, ehk mil ta wangistatud on.

* § 30. Pensioni andmine lõpetatakse ära: 1) kui pensionääri issetulek tema ülewaltpidamist võimaldab, misjuures issetuleku alammäär määrab aasta peale kindlaks § 3. nimetatud komisjon, wõttes aluseks issetulekumaksu ja teisi andmeid; 2) kui pensionäär kohtu poolt mõistetatakse sunnitööle, wangiroodu ehk wangimajasse õiguste kaotamisega ehk kui ta on karistatud warguse, kelmuse, tema hoole usaldatud waranduse omandamise, warguse warjamise, warastatud ehk pettuse teel omandatud asjade teadliku ostmise ehk panti wõtmise, liikastu wõtmise või jalawiinapõletamise ja müümise eest; 3) kui pensionäär üle lubatud tähtaja wäljamaail wiibib; 4) kui pensionäär mõõra riigi kodakondsusesse astub; 5) kui pensionäär ei ilmu ajutise pensioni määramisel nimetatud tähtjaks komisjoni poolt mittemõjumateks tunnistatud põhjustel uuele läbiwaatamisele; 6) pensionääri surma korral.

§ 31. Selmise paragrahwi punkt 5. põhjal lõpetatud pensioni andmist jatkatakse uue läbiwaatamise päewast peale, kui pensionääri terwisliku seisukorra järgmine läbiwaatus on olnud mitte hiljem kui 3 aastat pärast selleks määratud tähtaega; samuti jatkatakse eelmise paragrahwi p. 1. põhjal lõpetatud pensioni andmist, kui pensionäär oma issetuleku kaotab.

§ 32. Pensionääri surma korral jääb etteantud pensioniraha riigi kanda.

Värvige ainult

„Star“

riidevärvidega pakikeses.

§ 18. Maakonna- ehk linnawalitsuse otjuse peale võib pensioninõudja kaebtuft tõsta töö- ja hooletandeministeeriumis kuu aja jooksul, otjuse teadaandmise päewast arwates. Töö- ja hooletandeministeeriumi otjus on lõpulist.

§ 19. Kui läbiwaatamise akt maakonna- ehk linnawalitsuses kahtlult äratav, võib tema pensioninõudjat rahwawäekomisjoni poolt uuesti läbi waadata lasta.

§ 20. Jaatavad otjused (§ 16.) saadab maakonna- ehk linnawalitsus finnitamiseks töö- ja hooletandeministeeriumi, kes tarwilised summad kohalistesse renteidesse saadab maakonna- ehk linnawalitsuste nimele, pensioni wäljaandmisel.

§ 21. Maakonnawalitsused saadawad pensionisaajate nimekirjad wallawalitsustele. Walla- ja linnawalit-

3. Rahwawäelaste perekondade pensioon.

§ 33. Riigilt pensiooni saamise õigus on kõigil neil isikuid, kes § 1. p. b ja e ette nähtud, kui nende toitja rahwawäelane on:

1) sõjas langenud või jäljeta kadunud; 2) surnud wäeteenistuses saadud haawade, sihemiste ja wäliste wigastuste või haiguste kätte; 3) surnud rahwajal sõja-wäeteenistuses ehk 6 kuu jooksul pärast lahkumist sellest, kui on selgeks tehtud, et surm oli tingitud teenistusest sõjawäes; 4) surnud pensiooni saamise ajal; 5) riikliku hooletande asutusse paigutatud.

§ 34. Selmises (33.) paragrahwis nimetatud isikud saavad pensiooni järgmiselt:

1) nende toitja surma puhul § 33. p. 1.—3. äranähtud juhtumistel:

a) üheliikmeline perekond — pool;
b) kaheliikmeline perekond — kaks kolmandikku;
c) kolme- ja rohkeliikmeline perekond — kolmveerand pensiooni täismäärast (§ 2.).

2) § 33. p. 4. ja 5. äranähtud juhtumistel — p. 1. all nimetatud aja rahwawäelasele maksetud pensioonist (§ 7. p. 2.).

§ 35. Kui § 1. p. b ja c tähendatud isikud, kellele selle seaduse järele õigus on pensiooni saada, mõne teise seaduse põhjal pensiooni saamise õiguse omandab, määratakse temale see pensioon, kumb neist kahest suurem.

§ 36. § 1. p. b ja c tähendatud isikud wõiwad pensiooni saada, kui nad on töövõimetud.

Märkus: 1) Rahwawäelase lest, kui temal sellest abielust laps alla 10 aasta on, 2) lapsed alla 16 aasta ja 3) wanad üle 60 aasta loetakse töövõimetuteks.

§ 37. Pensiooni määramise nõudmised antakse teada walla- ehk linnawalitjusele fuusjonil ehk kirjalikult. Kui nõudmine fuusjonilik, seavad tähendatud asutused sellest protokollil kokku.

§ 38. Pensiooni nõudmistele lihitakse juure dokumendid: 1) § 33. äratähendatud asjaolude üle, 2) sündimise aja üle ja 3) tõendused selle üle, et pensiooni nõudja § 1. p. b ja e alla käib. Walla- ehk linnawalitjused muretsewad peale selle teateid § 36 äratähendatud andmete üle ja selle üle, et asjaolusid ei ole, mis annaks põhjust pensiooni maksmise ajutiseks katkestamiseks ehk lõpetamiseks.

Märkus: Nimetatud dokumentide puudumise korral ei taista eelmises (37.) paragrahwis ülesloetud asutused asja kättu, kuid nõuavad wiibimata wastawatest asutustest puuduwad dokumendid.

§ 39. Wallawalitjused saadawad kõik käesolewad andmed, nagu pensiooninõudja palwefirja, protokollil (37.), § 38. mainitud tunnistused ja teised andmed maakonnawalitjusele. Maakonna- ja linnawalitjused waatawad järgmisel koosolekul sisetatud soowiawaldused läbi, otustawad jaatawalt ehk eitawalt pensiooni määramise ja annawad oma otsuse kirjalikult teada. Edaspidise asjaajamise kohta on makswad §§ 17, 18, 20, 21, 24 ja 32.

§ 40. Pensioon määratakse nõudmise päewast peale; sel juhtumisel kui perekonnatoitja pensiooni sai, sellest päewast peale, milleni wiimasele pensioon wälja antud.

§ 41. § 1. p. b ja c tähendatud isikutele ei makseta pensiooni neil korradel, mis § 29. ette nähtud.

§ 42. Pensiooni maksmine lõpeb täiesti § 30. p. p. 1., 2., 3., 4. ja 6. tähendatud juhtumistel ja peale selle natsiifitute abiellu astumiseega.

§ 43. Maakonna- ja linnawalitjuse ülesandeid, mis selles seaduses ette nähtud, wõib maakonna- või linnawalitjuse otsuse põhjal nende hooletande osakondade peale panna.

§ 44. Töö- ja hooletandeministriumile jääb õigus selle seaduse tarwitamise kohta juhatustirju (instruktsioone) wälja anda, neid „Riigi Teatajas“ avaldades.

§ 45. See seadus loetakse makswaks 11. novembril 1918. a.

§ 46. Sellel seadusel on edasilükkamatuse iseloom.

I. muudatus.

Riigikogu poolt 19. detsembril 1922. a. vastu wõetud.

(R.T. nr. 1/2 — 1923. a.)

* Rahwawäelaste ja nende perekondade pensiooni seaduse („Riigi Teataja“ nr. 26/27 — 1920. a.) § 11 muudetakse järgmiselt: sõnade asemel „wõiwad kahe aasta jooksul pärast wäeosast lahkumist“ — lugeda „wõiwad wiie aasta jooksul pärast wäeosast lahkumist“.

II. muudatus.

Riigikogu poolt vastu wõetud 18. nov. 1926. a.

Alwaldatud Riigi Teatajas Nr. 87. 1926. a.

Rahwaw. ja nende perekondade pensiooni seaduse (R.T. nr. 26/27. — 1920. a. ja nr. 1/2 — 1923. a.) § 11. muudetakse ja pannakse maksmata järgmiselt:

Rahwawäelased, kes kaotanud töövõime pärast sõjawäest wabastamist, kui selle kaotuse põhjuseks olid wäeteenistuses saadud haawad, wigastused ja haigused, wõi kes mõnesugustel põhjustel ei ole üle waadatud eelmises paragrahwis tähendatud wiisil, wõiwad pensiooni saamiseks endid läbi waadata lasta maakonna rahwawäekomisjonis wiie aasta jooksul pärast wäeosast lahkumist. Läbiwaatamisel tulewad teha selgeks töövõime kaotuse põhjused.

Pärast seda tähtaega on töö-hooletandeministritel õigus läbi lasta waadata maakonna rahwawäekomisjonis rahwawäelasi, kes eeltähendatud korras läbi waadatud ei ole, selleks, et määrata kindlaks nende töövõime kaotuse põhjused ning töövõime kaotuse protsent.

Märkus: Kui rahwawäelane ei wõi isiklikult ilmuda läbiwaatamisele arsti poolt konstateeritud terwisliku seisukorra pärast, toimetab läbiwaatamist rahwawäelase asukohas maakonna rahwawäekomisjoni poolt jels komandeeritud arst.

III. muudatus.

Riigikogu poolt 22. novembril 1928. a. vastu wõetud.

Alwaldatud R. T. nr. 98. 1928. a.

I.

Rahwawäelaste ja nende perekondade pensiooniseaduse (R.T. nr. 26/27 — 1920) §§ 2 ja 30 muudetakse ja pannakse maksmata järgmises redaktioonis:

§ 2. Pensiooni täismäärad on järgmised: 1) ajateenijad reamehed, kapralid ja neile palgatabeli järgi wastawad ametikohtad — 50 krooni kuus; 2) ajateenijad nooremad allohwitserid ja neile palgatabeli järgi wastawad ametikohtad — 53 krooni kuus; 3) ajateenijad wanevad allohwitserid ja neile palga tabeli järgi wastawad ametikohtad — 56 krooni kuus; 4) ajateenijad meltweebliid ja neile palgatabeli järgi wastawad ametikohtad ja kadetid — 60 krooni kuus; 5) ohwitseride, sõjawäeametnikkude ja üleajateenijate sõdurite pensioonitäismääradeks loetakse neile pensiooniõigust andwa ametikohta palk rahas ja natuuras.

Statuuras antava palga rahaline väärtus määratakse Riitsewäelaste ja nende perekondade pensjoneeritud (R. T. nr. 149 — 1924) § 5. ettenähtud korras.

Need ohvitserid, sõjaväeametnikud ja nende perekonnad, kes kuni Riitsewäelaste ja nende perekondade pensjoneeritud maksimahoffamiseni ei saanud pensjoni Rahwawäelaste ja nende perekondade pensjoneeritud järgi, ei wõi wiimase seaduse järgi enam avaldada pensjoni nõudmist.

§ 30. Pensjoni maksimine lõpetatakse: 1) kui pensionäri sissetulek võimaldab ta ülalpidamist, misjuures sissetuleku alammääraks on § 2. ettenähtud vastava pensjoni täismäär; 2) kui pensionär kohtu poolt mõistetakse karistusele, mis wõtab pensjoniõiguse; 3) kui pensionär wiibib välismaal üle lubatud tähtaja; 4) kui pensionär lahjub Eesti kodakondsusest; 5) kui pensionär ei ilmu ajutise pensjoni määramisel nimetatud tähtajaks komisjoni poolt mittemõjuvateks tunnustatud põhjustel uuele läbiwaatamisele; 6) pensionäri surma korral.

II.

Sama seaduse § 3 kaotab maksuuse.

III.

Käesolevas seaduses ettenähtud pensjoni täismäärad hakkavad maksma 1. aprillist 1929.

Kuni 1. aprillini 1929 maksatakse pensjoniid 1928 aastaks määratud pensjoni täismäärade järgi.

Kuni 1. aprillini 1929 on ka maksavad 1928 aastaks määratud ülalpidamist võimaldavad sissetuleku alammäärad.

IV.

1. aprillist 1929 kaotab maksuuse Rahwawäelaste ja nende perekondade pensjoneeritud täiendamiseadus (R. T. nr. 47 — 1921).

Vabadussõja Invaliidide Koonduse põhikiri.

Siseministri 26. jaanuaril 1928. a. otsusel on Vabadussõja Invaliidide Koondus ühingute, seltside ja nende liitude registrisse № 683 all sisse kantud.

Tallinnas, 30. jaanuaril 1928. a.

Siseministeeriumi administratiivosakonna registreerimise asjade juhataja, (Alkiri.)

I. Koonduse eesmärk.

§ 1. Vabadussõja Invaliidide Koonduse eesmärk on: oma liikmeile ja nende perekondadele majanduslikku ja vaimlist abi anda.

§ 2. Oma eesmärgi saavutamiseks on Koonduse tegevusalaks: a) astub ühendusse riiklikkude, seltskondlikkude ja omasarnaste asutistega sise- ja välismaal ja kaitseb nende ees asemikkude kaudu oma liikmete kasusid ja õigusi, b) annab oma liikmeile ja nende perekonnile abi ning toetab nendele abirahade, pensjoni, juriidilise ja arstliku abi saamist, c) asutab ühiselumaju, varjupaiku, õppetöökodasid jne., d) annab abi oma liikmeile ja nende perekonnile surma puhul, e) paneb toime lotereid, korjandusi, peo- ja perekonna õhtuid, kontserte jne. oma sissetulekute tõstmiseks, g) asutab raamatukogusid, lugemistube, klubisid, korraldab loenguid, kursusi, õppereise ja annab välja oma häälekandjat ning muud kirjandust.

II. Koonduse õigused.

§ 3. Koonduse tegevuse piirkond on Eesti Vabariik ja juhatause asukoht Tartu linn.

§ 4. Koondusel on juriidilise isiku õigused, ta võib omandada, pantida ja võõrandada kinnis- ja vallasvara, sõlmida igasuguseid sääduses lubatud lepinguid, kohtu ees nõuda ja vastutada.

Märkus: Kohustuste eest, mis üksik Koonduse liige oma pääle on võtnud ilma Koonduse nõusolekuta ja volitusega, ei vastuta Koondus.

§ 5. Koondusel on oma pitsat päälkirjaga „Vabadussõja Invaliidide Koondus“, lipp ja Koonduse liikmeil sellekohane rinnamärk.

III. Koonduse koosseis.

§ 6. Koondusel on: päris-, liht-, toetajad ja au-liikmed.

A. Pärisliikmeiks võivad olla ainult need Eesti Vabariigi kodanikud, kes Vabadussõjast osa võttes vigastuse või haiguse said ning selle tõttu sõjaväeteenistusest vabastatud on.

B. Lihtliikmeiks võivad olla Vabadussõjas langenute ja saadud haavade ning haiguste läbi surnud Vabadussõjalaste omaksed, keda leinatav üleval pidas.

C. Toetajaiks liikmeiks võivad olla kõik isikud, asutised ja organisatsioonid, kes Koonduse kassasse Koonduse pääkoosoleku poolt määratud igaaastalist liikmemaksu maksavad.

J. VÄRK Promenadi t. 9,
Tartus.

Soovitab

paremate Schveitsi vabrikute sein-, laua-, tasku- ja käe kellasid; kella õige käigu, kui ka headuse eest täielik vastutus. Paranduseks võetakse kõiksugu ajanäitajad kella. Kuld ja hõbe parandustööd ja tellimised, töö tehakse asjatundlikult, hästi ja odavasti.

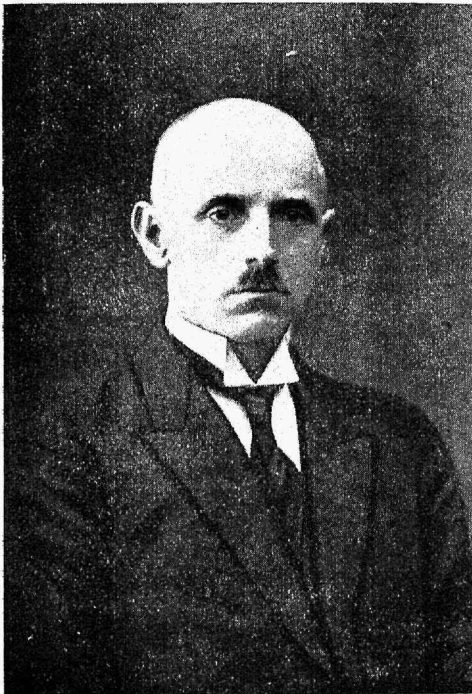
D. Auliikmed on Koonduse juhatuse poolt ette pandud ja pääkoosoleku poolt valitud isikud ja organisatsioonid, kellel Koonduse ees iseäralised teened.

Märkus: Päris- ja lihtliikmete vastuvõtmine sünnib sellekohaste tõendavate dokumentide põhjal.

§ 7. Kõik päris-, liht- ja auliikmed jäävad Koonduse liikmeiks kuni surmani kui nad ise Koondusest välja ei astu või mõnesugusel põhjusel Koonduse pääkoosoleku poolt Koondusest välja ei heideta.

Toetajad liikmed, kes oma liikmemaksu tegevusaasta esimese kolme kuu jooksul ära pole öiendanud, loetakse Koondusest väljaastunuks, kuid nad võivad maksu äraöiendamisel uuesti sisse astuda.

§ 8. Koonduse juhatus peab iga päris- ja lihtliikme kohta teatelehe, kuhu üles märgitakse tema kohta käivad teated ja edaspidised tähtsamad elumuudatused.

Karl Luik,

kauaaegne ning praegune Tartu linnapäa.

§ 9. Koonduse päris- ja lihtliikmeil on õigus: a) kõigist § 2. ülesloetud abiandmisist (kui ta seda tarvitab) osa saada ja võtta, b) juhatusse, revisjoni komisjoni ja mujale valitud saada, c) Koonduse pääkoosolekust hääleõigusega, mida edasi ei saa anda, osa võtta. Aktiivne ning passiivne valimisõigus on vaid täiealisel liikmel.

§ 10. Koonduse toetajail- ja auliikmeil on õigus juhatusse, revisjoni komisjoni ja mujale valitud saada kuni $\frac{2}{5}$ valitavate koosseisust.

§ 11. Pääkoosolekust on õigus osa võtta kõigil Koondusse kuuluvail liikmel.

Märkus: Toetajad- ja auliikmed võivad pääkoosolekul nõuandva sõnaõigusega osa võtta, väljaarvatud need, kes juhatuses ja revisjoni komisjonis on, kellel täieline hääleõigus on.

§ 12. Kõik Koonduse liikmed, kes ennast põhikirja alla ei heida, pääkoosoleku poolt nende päale pandud kohustusi ei täida ja oma tegevusega Koonduse sih-

tidele ja kasudele vastu töötavad, võivad Koonduse pääkoosoleku poolt Koondusest välja heidetud saada. Pääkoosolek peab enne väljaheidetava liikme poolt tema vabanduseks ettetoodavaid seletusi ära kuulama; väljaheidetud liikmeid võib ainult pääkoosolek Koondusse tagasi võtta.

Märkus: Juhatus on kohustatud väljaheidetavale liikmele 10 päeva enne pääkoosolekut oma otsusest teatama.

IV. Koonduse varandus.

§ 13. Koonduse varanduse moodustavad: a) liikmemaks, b) annetused, korjandused, peod, loteriid jne. sissetulekud, c) kinnis- ja vallasvara jne.

§ 14. Koonduse kapital hoitakse pääkoosolekute poolt määratud krediitasutis. Juhatus otsustab kui palju raha võib laekahoidja käes olla.

§ 15. Koonduse varanduse eest vastutab juhatus, jooksvate summade eest, mis laekahoidja käes, vastutab laekahoidja eraldi.

§ 16. Koonduse kapitalide väljavõtmine krediitasutisist sünnib esimehe, sekretäri ja laekahoidja või nende asemikkude allkirjadega.

V. Koonduse valitsus.

§ 17. Koonduse valitsemise organid on: A) Üldkoosolek ja B) selle poolt valitud juhatus. A) Üldkoosolek. Üldkoosolekud on korralised ja erakorralised. Korralised üldkoosolekud kutsutakse kokku vähemalt üks kord aastas, erakorralised tarviduse järele.

§ 18. Üldkoosolekud kutsuvad kokku Koonduse juhatus.

Märkus: Juhatus on kohustatud kahe nädala jooksul üldkoosolekut kokku kutsuma, kui seda revisjoni komisjon või $\frac{1}{10}$ Koonduse liikmeid nõuavad. Vastasel korral kutsuvad üldkoosoleku kokku mainitud nõudjad.

§ 19. Üldkoosoleku koha, aja ja päevakorra annab kokkukutsuja liikmeile teada kirjalikkude kutsetega vähemalt 7 päeva enne koosolekut.

§ 20. Üldkoosolek on otsusevõimne kui vähemalt $\frac{1}{10}$ Koonduse hääleõiguslike liikmeid koos on. Kui aga koosoleku alguseks mainitud liikmete arv kokku ei tule, koosolek aga öieti teatatud, peetakse järgmine koosolek sama päevakorraga poole tunni pärast samas kohas, liikmete arvu päale vaatamata ära, ja loetakse tehtud otsused maksvaks.

§ 21. Üldkoosoleku avab Koonduse esimees või tema asetäitja. Koosoleku juhatuse valivad koosolijad.

§ 22. Koosoleku algusel võib koosolek päevakorda täiendada, muuta ja järjekorra ära määrata.

§ 23. Hääletamise viisi otsustab iga kord üldkoosolek. Hääletamine sünnib kinniselt kui seda $\frac{1}{3}$ koosolijaist hääleõiguslikest liikmeist nõuab.

§ 24. Üldkoosolekule alluvad: a) Kassa aru- ja eelarve, ühes revisjoni komisjoni otsusega, läbivaatamine ja kinnitamine, b) juhatuse ja revisjoni komisjoni valimine, c) auliikmete vastuvõtmine, liikmete väljaheitmine ja uuesti vastuvõtmine, d) Koonduse tegevuse lõpetamine ja e) muud Vabadussõja Invaliidide Koonduse põhikirjas paragraafide (§§) täitmine ja Koonduse juhatusele juhtnõõride andmine.

§ 25. Kõik otsused tehakse üldkoosolekul lihthäälteenamusega, väljaarvatud liikmete Koondusest väljaheitmine, eelarvete ja rahaliste aruannete kinnitamine, liikumata varanduste ostmine, müümine ja pantimine ja laenude tegemine, mis $\frac{2}{3}$ koosolijate häälteenamust nõuab.

§ 26. Pääkoosoleku käigu kohta peetakse protokoll, millele alla kirjutavad koosoleku juhataja, protokollija ja koosolekul viibijad, kes seda soovivad.

§ 27. Üldkoosolekul tehtud otsused on kõigile Koonduse liikmeile maksvad.

§ 28. B) Koonduse juhatus. Koonduse juhatause liikmete arvu määrab iga aasta pääle kindlaks üldkoosolek ühes vastava arvu kandidaatidega. Juhatause liikmed valivad eneste hulgast esimehe, tema abi, sekretäri, laekahoidja ja muude ametite täitjad. Juhatus valitakse ühe aasta pääle.

§ 29. Juhatause koosolekud on jõulised, kui koosolekul on juhatause liikmete enamus. Otsustamine sünnib lihthälte enamusega.

Märkus: Juhatause koosolekuid peetakse tarviduse järele, koosolekud kutsuvad kokku esimees ja kogu juhatus.

§ 30. Juhatause liikmed võivad üldkoosoleku poolt määratud palka saada.

§ 31. Juhatause tegevusse kuulub: 1. Liikmete ja liikmemaksude vastuvõtmine. 2. Koonduse edustamine. 3. Matuse abirahade väljaandmine. 4. Üldkoosolekute kokkukutsumine. 5. Pidude, korjanduste, loteriide jne. korraldamine. 6. Kaebuste läbivaatamine ja liikmete väljaheifmise ettepanekute tegemine Koonduse üldkoosolekule. 7. Liikmeile ainelise abi määramine. 8. Koonduse asjaajamine teiste asutiste ja eraisikutega. 9. Isikute palkamine Koonduse ülesannete teostamiseks. 10. Aruandmised üldkoosolekul möödunud aja eest. 11. Muud Koondusse puutuvad ülesanded ja küsimused.

§ 32. Kui juhatause liige kolm korda järgimööda juhatause koosolekult puudub ilma vabandavate põhjusteta, loetakse ta juhatausest väljaastunuks ja kutsutakse tema asemele uus kandidaat juhatusse.

§ 33. Juhatause koosolekute käigu kohta peetakse protokoll, kuhu alla kirjutavad koosolekujuhataja ja protokollija.

§ 34. C) Revisjoni komisjon. Juhatause tegevuse ja arvepidamise revideerimiseks valib üldkoosolek ühe aasta pääle kolme liikmelise revisjoni komisjoni, ühes sama palju kandidaatidega. Revisjoni komisjoni liikmed jagavad oma vahel ametid: Esimees, sekretär ja abiesimees.

§ 35. Revisjoni komisjonil on õigus igal ajal oma äranägemise järele revideerimist toimetada, kuid on kohustatud vähemalt kaks korda aastas juhatause tege-

vust revideerima, või kui seda üldkoosolek või $\frac{1}{10}$ Koonduse liikmeid nõuavad.

§ 36. Revisjoni komisjoni liikmed ei või Koonduses ametis olla.

V. J. K. pärisliige Karl Lõhmus, üks Koondise asutamise mõtte algatajaid; Koondise asutaja liige ja ajut. juh. abiesimees.

VI. Koonduse tegevuse lõpetamine.

§ 37. Koondus likvideeritakse üldkoosoleku poolt $\frac{2}{3}$ häälteenamusega, mis peab olema absoluutne enamus Koonduse liikmete üldarvust. Samal koosolekul otsustatakse ka Koonduse varanduse saatus $\frac{2}{3}$ häälteenamusega kooslijaist. Valitakse likvideerimise komisjon ja määratakse sellele tähtaeg lõpuarvete kokkuseadmiseks ja antakse likvideerimise komisjonile edaspidiseks tegevuseks juhtnöörid.

K. Mürsepp.

V. Kremkov.

K. Lõhmus.

Ülevaade Vabadussõja Invaliidide Koondise tegevusest.

Sama aasta 1. jaanuaril fõotafi mõnede vabadussõjaaegsete vabatahtlike poolt vastav põhikiri välja ja saadeti Siseministeeriumile registreerimiseks. Põhikirjale kirjutati alla Karl Mürsepp, Vassili Kremkov ja Karl Lõhmus. Asutajate hulgast valiti ajutine juhatus, kuhu kuulusid: A. Kalmet — esimees, K. Lõhmus — abiesim., A. Masing — sekretär, K. Mürsepp — laekur ja V. Kremkov. Aj. juh. tegi kõiksugu ettevalmistusi tulevaseks asutamispääkoosolekuks, mis ära peeti 19. veebruaril, kui põhikiri registreeritult tagasi tuli. Esimesed liikmed, arvult umbes 40, maksid igaüks Koondise hääks 1,— kroon, millega kaeti esialgseid kulusid.

19. veebruaril valiti juba täieõiguslik juhatus, kuhu kuulusid: Jaan Vaat — esimees, V. Kremkov — abiesimees, A. Kalmet — sekretär, A. Masing — laekur, ja Vassili Nõop — peotoimkonna juhataja. Juhatause esimeseks fõöalaks osutus organiseerimine. Tartu Maavalitsuselt saadi Tartumaal elavate invaliidide ja Vabadussõjas langenute omaste aadressid, neile saadeti kirjalised seletused Koondise olemasolu jne. kohta. Kuulutati paar korda ajalehes, mille pääle ka igapäev uusi liikmeid hakkas juure tulema. Palavamaks küsimuseks oli korteriküsimuse lahendamine: Koondis ei võinud suureüüriga korterit võtta, kuna vähemaid kesklinna saadaval pole. Tartu Majaomanikkude Selts tuli aga

siinkohal Koondisele lahkesti vastu, andes oma ruumes, Tähe tn. nr. 29., kus praegugi Koondise ruumid, Koondisele ruumid tasuta tarvitada. Teine raskem lahendus oli rahahankimise küsimus, ilma milleta ükski organisatsioon läbi ei saa, päälegi veel hoolekande alal tegutsev organisatsioon, kus pea igapäev abipalujad käivad toetusi saamas. Ka siinkohal sirutas Tartu Majaomanikkude Selts esimesena Koondisele abipakkuja käe vastu, andes käsirahana 50 krooni. Muud ametiasutised ja kohapäalsed seltsid olid aga Vigastatud Sõjameeste Ühingu Tartu osakonna klatskonna poolt Koondise vastu nii eitavale seisukohale köetud, et säält midagi loota

valmistatud kavand tunnustati vastuvõetavaks; Jänese suuräri annetas lipuriide, Vennad Lepp'a äri väljaõmblemisniidid ja Kristlik Noorte Naisühing valmistas väikese tasu eest lipu, mis on kahekordne: parem külg noort koitu (vabadust) kujutav kollakas, üleval poollookas sõnad päikesekiirte värvi tähtedega: „Jää igavesti vabaks, kodu!“, keskel põlvitav sõdur, hoides käes mõõka, kuna ta pääkohal kahele poole laiutab sini-must-valge, teda võitlusseviiv lipp; all tähed V. I. K. (Vabadussõja Invaliidide Koondis) pahem külg on puht Eesti lipp. Lipu suurus on 2×3,5 arss.

Tänu lipu saamises lahkeile kaasaitajatele, võis

Osa V. I. K. pärisliikmeid.

1. rida vasemalt: P. Mikk; Joh. Tops — juh. liige; Joh. Rikmann; Ed. Kussal. 2. rida vasemalt: Ed. Michelson — asut. liige; Aug. Arjokese — abiesimees; Vassiili Nõõp — esimees; Aleks. Kalmet — asut. liige, ajut. juh. esim., praeguse juh. sekretär; Vassiili Kremkov — asutaja- ja ajut. juh. liige; Aleks. Niitov — laekur; Bernh. Kullak — rev. kom. esim.; Jul. Parts — juhatuse aj. liige. 3. rida vasemalt: Jaan Ots — juhat. liige; Aleks. Kütman — rev. kom. sekretär; Joh. Mäletjärvo — end. esim.; Armin Masing — asut. liige, ajut. juh. sekret.; Karl Määrsepp — asut. liige, ajut. juh. laekur; Vold. Karro — asut. liige; Aleks. Nuija ja Aleks. Kukk.

polnud. Veidi hiljem aga hakkasid maalt rahasaadefised tulema. Nii saatis Imavere Ühispiimatolitus Koondisele 100 krooni, Palamuse Ühispiimat. 50 kr., Vidriku Ühispiimat. 30 kr., Vana-Kuuste Ühispiimat. 22,58 kr., mõned vallavalitsused nagu: Meeri, Mäksa, Peipsiäärne igaüks 10 krooni. Töö-Hoolekandeministeerium saatis Koondisele tema ülesannete teostamiseks 250 kr., ja Ratsarügemendi ohvitseride kogu korraldas Tartus ratsavõistlused, mille sissetulekust 50 kr. Koondisele annetati. Südamlik tänu annetajatele, hakkas Koondis jõudsasti kasvama: abitarvitajaid võis alati rahuldada, asjaajamine võis majandusliku takistusest edeneda, jne.

Et kõrgele lehvima panna seda sümbolit, mis meid isamaa loomisele viis, hakkas juhatuse juba aegsasti Koondise lipu eest hoolt kandma. Kunstnik Kiiviti poolt

Koondis 22. mail, Invaliidide traditsioonilisel surupühal oma lipuga ja 76 (loe: seitsmekümne kuue) pärisliikmega Tartu Raekoja ette paraadile ilmuda. (Ei saa siinkohal märkimata jätta, et V. S. Üh. Tartu osakonna klatshkond ja selle poolt pimestatud isikud ning asutised ei uskunud omi silmi, nähes sarnast Vabadussõja Invaliidide Koondise liikmete suurt arvu, kuna säältpoolt kuuldused, muidugi veel eneste tõekspeol!, laiali lasti, et Koondisel olevat kõigest 6 (loe! kuus!!!) liiget.)

Et lühikese aja jooksul liikmete arv märksa kasvas ja asutamiskoosolekul valitud juhatusel juuretulnukate usaldus puudus, otsustati uus pääkoosolek kokku kutsuda uue juhatuse valimiseks ja eelarve osaliseks muutmiseks.

5. aug. valiti pääkoosolekul uus seitsmeliikmeline juhatuse, kuhu kuulusid: Vassiili Nõõp — esimees, Paul

Nurk — abiesimees, Aleksander Kalmet — sekr., Aleksander Niitov — laekur ja muude ametite täitjad — Joh. Tops, August Arjokese ja Jaan Ots. Rev. kom. liikmed jäid kõik endised: Bernhard Kullak — esimees, Aleksander Kütman — sekretär ja Gustav Adamson — abiesimees — kõik kolm üliõpilased. Samal pääkoosolekul võeti otsus vastu, et juhatuse liikmed on palgata; ainuke palgaline on asjaajaja, seegi peab olema Koondise liige, abitarvitaja, et palk oleks rohkem toetusena, kui palgana, mõeldud, mis ka omakorda väike summa — 20 kr. kuus.

finnates suurt vastutulelikkust ja kaasabi Koondisele Tartu Majaomanikkude Seltsi poolt, valis pääkoos-

kuhugi pöörata pensioni ega ka muu toetuse mõttes, kuna aga haavad küllalt tõsised on, siis on Koondis mitmel juhul neile abiks olnud töövõime kaotuse protsendi äramääramise kui ka muu õienduse puhul. Invaliididel, kel on teatav jala vigastus, on õigus riigi kulul iga aasta üks paar saapaid saada. Invaliidid aga, olles V. S. Üh. Tartu osakonna liikmed, ei olnud nimetatud asjast informeeritud, olgugi, et säääl kantselei kuludeks kaunis suured summad kulutatakse, invaliidid pidid aga neile õigustatud saapas- test ilma jääma, kuni Koondis neile seda teada andis, mille põhjal ka 1928. a. Koondise tegevuse jooksul juba 9 invaliidi omale esimest korda on riigi kulul ortopeedilised saapad saanud.

Salkkond õhuvallutajaid oma lemmikuga.

olek ühel häälel Tartu Majaomanikkude Seltsi Vabadussõja Invaliidide Koondise auliikmeks, mida samal päeval Seltsile kirjaliselt teada anti.

Et alalist sissetulekut hankida, on Koondis korraldanud rea pidusid, missuguste päält Tartu Linnavalitsus lõbustusmaksu Linna hääks pole võtnud. Tänu **Majaomanikkude Seltsile**, kes pidude pidamiseks saali tasuta tarvitada on annud ja **Linnavalitsusele** lõbustusmaksust vabastamise eest, on pidude korraldamine Koondisele puhast kasu annud. Sissetulekute kohta kogu tegevuses annab pilfti samas lehes ilmuv arvete seis. Liikmeile on otsitud mitmel alal mitmeid soodustusi. Nii tuli Koondise palvele dr. med. **Peterhoff** vastu, kes Koondise liikmeile teatava hinnaalandusega arstiabi annab; kuna Maarja apteegi omanik hra. **Siimer** omakorda liikmeile hinnaalandusega arstirohte annab. On kogutud andmeid Tartus ja Tartumaal elavate Vabadussõjas haavata saanute kohta. Paljud raskete haavadega vabadussõjalased, ei ole teadnud

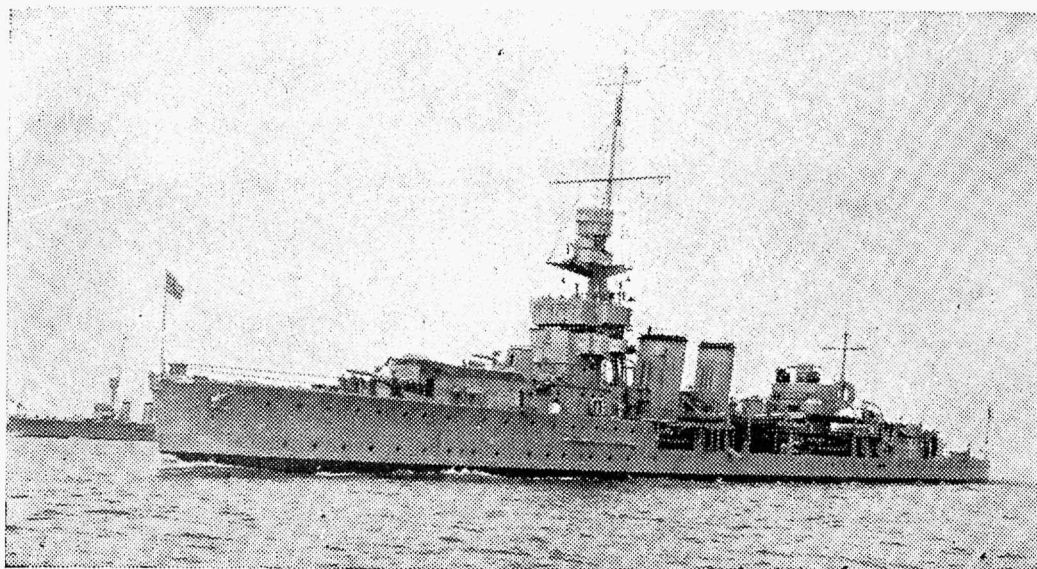
Koondise kantseleis on valmistatud paljudele liikmeile mitmes asjas palveid, antud juhatust pensioni jne... asjasse puutuvais küsimusis, ja just siin seisab Koondise, kui hoolekandeline organisatsiooni tähtsus, mitte aga üksikuis abiandmisel, mida väiksel arvul saab rahuldada.

Organiseerimise alal on suudetud 5 seni mitteinvaliidi invaliidiks „teha“, neile pensioni saamise õiguse muretsemisega. On andmeid kogutud Vabadussõja Invaliidide arvu ja eluloo kohta Tartus ja Tartumaal. Linna- ja Maavalitsuse andmete järele elab Tartus 60 Vabadussõja invaliidi ümber ja Tartumaal 120 ümber, kokku umbes 180 Vabadussõja invaliidi. Neist on tänasel kuupäeval 91 Koondise liikmed, 35 ümber organiseerumatu ja V. S. Üh. Tartu osakonna liikmeid umbes 55 ümber. Kuid siinkohal näib imelikuna Tartu osak. meeste „suurushullustus“, kuna viimased reklameerivad oma liikmeid, Vabadussõja Invaliidide, 200 ümber, ja alles mõni päev tagasi isegi 1200, Koondisel olla aga — **nõud**

juba — 30 liiget. Siinkohal on toodud küll üksikasjaliselt Vabadussõja invaliidide arv ja igaüks võib pilti saada nende arvust, kuid Vigastatud Sõjameeste Ühingu Tartu Osakonna mehed teevad meie Vabadussõja liiga „veriseks“ — vaadake kui palju invaliide! Tarviduse korral võiks tuua terve nimekirja invaliidide kohta, et kaoksid kõik liialdused ja „suurushullustused“, uhkustamisid invaliidide rohkusega. Olgu siinkohal toodud ainult paar Tartumaa valda, kus kõige rohkem Vabadussõja

-maal lehtedega korjanduse, mis kenakese summa sisse tõi (v. arvete seis!) Suuremaid summasid annetasid: **Eesti Panga Tartu osak.** olevale lehele kokku 58,— krooni, **Vennad Lepp, Tshernov, Luksep ja ko., Hüpooteegi Pank, Tartu Majaomanikkude Pank, 3. Laenuhoiu Ühisus, Tööstuse Pank, K. S. „EESTI“** ja hra. **P. Lall.**

Siinkohal olgu öeldud annetajaile kui ka korjajaile südamlük invaliidide aitäh!

Inglise admiraalilaev, ristleja „Curacoa“.

invaliide (mitte Koondise liikmed, vaid V. S. Üh. Tartu osakonna ja organiseerumad): Käsepää vald: Kask, Voldemar 70% töö. kaotusega; Laumets, Joh. 40% t. k.; Mänd, Alfred 85% t. k.; Prii, Joh. 40% t. k.; Posudnikov, Sinofei 70% t. k. ja Torma vald: Sihver, Aug. 100% t. k., Säälik, Aug. 100% t. k., Lepik, Rud. 50% t. k., Villem, Richard 100% t. k. ja Goldberg, Oskar.

Möödub veel mõni aeg — ja need kõik ühinevad Vabadussõja Invaliidide Koondise ühiseks ning vennalikuks pereks, kuna see „suurearvuga“ organisatsioon jäägu oma nullide rea juure.

Oma sissetulekute hankimiseks korraldas Koondis Politsei Päävalitsuse loal oktoobri kuul Tartu linnas ja

Täna pidas Koondis oma liikmetevahelist jõulupuud Tartu Majaomanikkude Seltsi saalis, kus kokku oli tulnud üle 130 inimese. Jõulupuud korraldamiseks annetasid asutised ja isikud: **Töö-Hool. min.** 50,— kr., **A/S. A Le Coq** 20,— kr. **Vennad Lepp** 34,— kr. väärtuses mitmesuguseid asju, **Lukse** 10,— kr., **Puhk ja P.** 5,— kr., **Boeningu** pagariäri 7,7 kr. eest prännikuid ja paljud teised isikud väiksemaid summasid.

Suur tänu korjajaile, annetajaile ja **Majaomanikkude Seltsile** jõulupuud pidamise ruumide eest!!!

23. XII. 28.

Varemetel.

Aks.

Jäänd aken pimedaks, kus enne loitnud naiste naer ja tõrvikute kuma kui nõrguv veri pimedusi toitnud kandes tornist alla orgu jumalate laste joobnud prassi julma

ning kiired ajad tasandanud kraavid ümber lossioue määratuma, kust nelja tuulde sõitnud sõja traavid isandate mõõka tihti humalate sunnil viima pulma.

Kus on nüüd need, kes rauda täristanud maarahva peale piinajate käel? Uus elu põrmuks kõite käristanud, ja loss kui ämblik koolnud lameb mäel. Uus elu tema võrgud käristanud.

All orus küürul hallid talumajad ja tööka rahva visa, hoolas meel. Ei teda hävitanud aastasajad, ei ole enam külmad müürid eel, nüüd vabaduses ehitab end hing.

Te vaprat vaimu ihkab me meel . . .

Teid, sõbrad, leinan nukrus palgel,
Kes manalas uinute kaugel . . .
Te suutsite raskusi kanda —
Ja kodul veri-lilli anda . . .

Näen üksikuid tähti kumamas,
Kuud mu kodu järves säramas . . .
Siis nukrus asub raskelt rinda —
Kuis toonud vennad vere hinda . . .

Kuu valgel mu vendade vaimud,
Kõik, kes olid sõjas mu kaimud —
Mul soovisid julgelt võidelda —
Ja kodumaa eest veel heidelda . . .

Te vaprat vaimu ihkab me meel,
Mis kaotab loiduse nüüd veel . . .
Siis nukrus rinnust kustub, kaob . . .
Ja valgus hingesse meil vaob . . .

Rakveres, 1928. a.
Viinakuul.

Arnold Liiv.

Kaitseväge suvilaagris.

Nimestikud haiguste ja kehaliste puuduste kohta, mis rahvaväelastele õiguse annavad pensioni saada.

(Välja antud Nõutava Kogu poolt 6. veebruaril 1920. a. vastuõdetud rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse §§ 7. ja 13. põhjal. Nvaldatud Riigi Teatajas nr. 43/44 — 1920. a.)

§ 1. Haigused ja kehalised puudused, millest töövõime kaotus oleneb, jaotatakse järgmisel viisil:

1. Haigused ja kehalised vead, millest täielik töövõime kaotus (100%) oleneb ja mis alalist kõrvalist abi tarvitavad.

1. Järeleatsetud ravitsematud vaimuhaigused; mõlemate ülemiste ehk alumiste kehaliigete halvatused ehk poole keha halvatus; niisama ka raske kujukalvatus (paralysis agitans) ja teised pitaldased frampitud korratused ja orgaanilised selgüdi ja peaaju haigused ja raske korratused keha tasakaalus orgaanilisel alusel. Langetõbi sagedate frampide hoogudega (mitte vähem kui paar korda nädalas) ehk raske vaimuannete nõrgenemisega.

2. Mõlema silma nägemise kaotus.

Märkus: Täielise nägemise kaotusega ühesarnaselt loetakse nägemise kaotuseks ka siis, kui nägemine kuni 1/200 langeb (s. t. võimalus lugeda sõrmi mitte üle 1½ meetri ehk 1 jala kauguselt).

3. Ravitsematud siseorganite haigused, raske ravitsematud ainevahetus- ja verehaigused, mille kaugas käivad elule tähtsate funktsioonide ilmsed korratused.

4. Mõlema käe ehk jala kaotus ehk nende tarvitamise täieline võimetus, kas ravitsematu langestuse (contractura) ehk suurte liigendite liikumatus (ankylosis) ehk ebaliigete tekkimise põhjal.

5. Ühe ülemise ja ühe alumise kehaliigete kaotus üheskoos ehk nende tarvitamise täieline võimetus.

6. Mõlema peo kaotus ehk nende tarvitamise täieline võimetus.

7. Basedowi haigus raskel kujul.
8. Sappteede, mao ja sooltakaanali uurised, wäljaarwatud pärafoole uurised.

2. Haigused ja kehalsed wead, millest täielik (100%) töövõimetus oleneb, kuid kõrvalist abi tarvis ei ole.

1. Järelekaatsutud ravitsematud alalised ehk wahelduvad (perioodilised) tsentraal- ehk perifeerilised haigused, mis olenewad orgaanilisest närwide ehk närwitüwede rikkedest, mittetäielised mõlemate ülemiste ehk alumiste kehaliigete ehk poole keha halvamisest (paresis), langetõbi wähemal kujunemise astmel ja harwemate hoogudega, kui eimeses järgus ette nähtud.

2. Nägemise terawuse wähenemine mõlemal silmal alla $\frac{1}{20}$ (0,05).

9. Mitte wähem kui kuue sõrme puudumine, kangeistus ehk täieline liikumiswõimetus, kui nende hulka mõlemad põidlad kuuluvad.

10. Põlaldased selgroo- ehk niuete haigused, mis takistawad waba liikumist ja tööd.

11. Seleroma respiratorium. Põlalditõbi (Lepra).

3. Haigused ja kehalsed wead, millest oleneb 70—100% -line tööjõu kaotus.

1. Järelekaatsutud ravitsematud alalised ehk wahelduvad närwide tsentrite ehk närwitüwede haigused kergemal kujul kui II järgus näidatud; ühe alumise kehaliikme lihaste kuivamine (apropia) ühes tuntawa lihastejõu nõrgenemisega.

2. Nägemise terawuse wähenemine mõlemal silmal kuni $\frac{1}{3}$ (0,2).

Märkus: Silma terawus määratakse kindlaks refraktsiooni täielise korrigeerimise järele klaasidega.

3. Ühe ehk mõlema silmalau Ectropium ehk Entropium, mille tagajärjeks mittetäielik filmasulgumine; kõitite armid, mis põlaldast jarkwile (cornea) ehk silma ilanaha põletikku alal hoiawad ja millega ühenduses tuntaw korratus filmänagemises; püüw filma, filmilaud ja filmamuna liigutusnärwide halvamine, ühenduses nägemise tuntawa korratuslega, põlaldased pisarteede haigused alalise piisarwooluaga.

4. Ravitsematud silemiste orgaanide ainewahetus- ja werekhaigused.

5. Mõlema kõrwa kuulmise täieline kaotus.

6. Ravitsematud haigused ja püüwad muudatused luudes ja näo, nina, suu, kurgu, kõrisõlme (larynx) hingekõri (trachea) ja üleilildise kaela pehmetes osades, mis märksa takistawad närimist, neelamist ehk hingamist.

7. Tagajäsetamatud waewajad (herniae), niisama suured bandage abil tagasihoidmatud kõhuseinte, kubeme ja reiekaanali waewajad.

8. Ühe ülemise ja ühe alumise kehaliikme puudulised liikumised üheskoos, paranemata kangestuse, jatkust piiratud liigutuse ehk suurte liigendite lussaktsiooni põhjal.

9. Mõlema põidla ehk mitte wähem kui parema käe kolme sõrme ehk pahema käe nelja sõrme (kurakäelatel ümberpöördukt) kaotus ehk nende täieline tarwitamiswõimetus, kui nendel juhtumustel liigutuswõimetus ka põidlad: ehk kuue sõrme kaotus mõlemal käel põidlate korrasolemisel.

10. Sääre amputatsioon ehk tuntawalt raskendatud jala tarvitamine paranemata orgaaniliste korratuste põhjal.

11. Ühe peo ehk käewarre kaotus.

12. Randluu (calcaneus) ehk labajalaluude (ossametatarsalia) kaotus ehk põlaldane haigus, mis jala päale toetamist takistab.

13. Sagevasti mädanenewad armid, mis liikumist takistawad, niisamuti uurised (fistulae) mitmesugustes kehajagudes, mis olenewad allolewate luude ehk sügawate kudede põlaldastest põletisprotsessidest.

14. Valaline, raskel kujul awalduw mahlanäärmete tuberkuloos näärmete kõdunemisega ühenduses üleilildise toitumise langemisega.

15. Suhkrutõbi ja suletõbi (diabetes insipidus et mellitus) mõõdukal kujul; liikumist takistaw elewandihaigus (Elephantiasis).

16. Ravitsematud kuseteede uurised alalise kusewooluaga, wäljaarwatud kusetoru uurised.

**Kõige suurem
paberiäri
Lõuna-Eestis.**

Eriartiklina võistlemata valikus **tapeete**. Kohila vabriku valgete paberkottide ainuesitus. Oma tööstuse koolitarbeid ja kontori- raamatuid soovitab mõõdukate hindadega

**Paberiäri
„KODUMAA“**

Tartus, Aleksandri tän. nr. 10.

Jällemüjatele suur hinnaalandus.

3. Ravitsematud silemiste orgaanide haigused, ravitsematud ainewahetus- ja werekhaigused, mille kaotus käiwad elule tähtsate funktsioonide ilmsed korratused.

4. Basedowi haigus raskel kujul.

5. Ravitsematud haigused ja püüwad muudatused luudes ja näo, nina, suu, kurgu, kõrisõlme (larynx), hingekõri (trachea) ja üleilildise kaela pehmetes osades, kui nad närimist, neelamist ja hingamist märksa takistawad.

6. Suured, bandage'ga tagasihoidmatud kõhuseinte, kubeme ja reiekaanali waewajad.

7. Ühe ülemise kehaliikme kaotus (amputatio ülewaltpoolt kiiinarliiget ehk exarticulatio) ehk tema täieline tarwitamiswõimetus paranemata orgaaniliste rikete põhjal.

8. Ühe alumise kehaliikme kaotus reie eksartikulatsiooni ehk amputatsiooni wõi põlweilidme eksartikulatsiooni tagajärjel, ehk terve alumise kehaliikme terawuse kaotus teistel põhjustel (elewandihaigus, aneurysmad jne.).

17. Ravitsematud nahahaigused ja pikaldaised mädahaavad, millega ühenduses rasked üleüldised korra- tused ehk mis tahtistavad riiete ehk jalatšite kandmist.

4. Haigused ja kehalised wead, millest oleneb 40—70% -line tööjõu kaotus.

1. Järelekatjutud ravitsematud alalised ehtvaheldu- wad (perioodilised) närwitseentrite ehk närwitsewede hai- gused, mittetäielised halvatused (paresis) ühe alumise kehaliikme lihaste kuivamine (atrophia) ühenduses lihaste jõu tuntawa kahanemisega, kuid kergemal kujul kui 3. järgus ette nähtud.

2. Nägemise terawuse wähenemine ühel filmal mitte üle 0,3, kui sealjuures teise filmi terawus mitte üle 0,1.

3. Päraka kõigi lihtide wäljalangemine ilma ise- äralise pingutuseta, kui tema paigalseadmine raskendatud.

4. Suured waluwad armid, mis nende all ole- wate luudega kokku kaswanud ja liikumist tahtistavad.

5. Kaswajad (neoplasma) ja teised püüwad ras- ked munade, seemnekõijute (funic. spermat.) ehk muna- koti wigastused.

6. Käte lühedus ehk kõwerus, mis tema tarwita- mist raskendab.

7. Kui üks jalg teisest 5 ehk enam cm. lühem, haigusliste muudatuste põhjal luudes ehk liigendites.

8. Labajala tahtistatud liikumine wigastuste ehk kannaliigendi, labajalaluude, põialuude, ehk labajala- warbaluude liigendite pikaldaste haiguste põhjal.

9. Wafedowi haigus — kergel kujul.

10. Põidla kaotus paremal käel (kurakäelastel pahemal käel).

11. Munade ehk suguliikme kaotus.

5. Haigused ja kehalised wead, millest oleneb 10—40% -line tööjõu kaotus.

1. a) Kui üks film pime, teise filmi nägemise terawus üle 0,3;

b) kui nägemise terawus mõlemal filmal alla 0,5.

Märkus: Nägemise terawus määratakse kindlaks peale täielise korrektiooni klaasibega.

2. Mõlema kõrwa kuulmise wähenemine, kui järe- waatuse alune ei kuule selgesti tastaft häält — seljata- gant kolme meetri pealt ja walju kõnet 10 meetri pealt, mis tekkinud mitmesuguste pikaldaste kesk- ehk sisekõrwa põletikkude läbi, kõrwa närwi aparaadi haiguste tagajärjel jne.; mõlema kõrwalesta kaotus.

3. Kusetoru uuris tammis (perineum), suguliikme tüwes ehk tema keskkojal.

4. Paraneemata sülgurrijed.

5. Sealoomulised kaswajad, mis jalatšite kandmist tahtistavad ja liikumist raskendavad.

6. Näo näotud rikked armide ehk teiste haiguste tagajärjel.

7. Waba kõnelemist märksa tahtistavad paranda- matud haigused ja püüwad muudatused nina, näo, suu, kurgu luudes ja pehmetes osades.

8. Kaelalangestus, mis pea waba pööramist tahtistab.

9. Parema käe nimetisõrme (Dig. II.) ehk kahe teise sõrme kaotus, täieline kangeistus ehk liikumiswõi- metus (kurakäelastel — pahema käe), põidla korrasolekul.

10. a) Pahema käe nimetisõrme ehk kolme teise sõrme kaotus, täieline kangeistus ehk liikumiswõimetus, põidla korrasolekul;

b) põidla kaotus pahemal käel.

Märkus: Sõrmed loetakse puudunuks, kui põidla puudub küüslüli ja teistel sõrmedel kaks lüli.

§ 2. Töövõime kaotuse protsendi igal üffikul juhtumisel käesolewas nimekirjas ettenähtud piirides määravad kindlaks asutused, kes arstliht läbiwaatamist toimetawad, igakord läbiwaadatama elukutset eraelus fil- mas pidades.

§ 3. Rahwawäelased, kes wähem kui 100% oma töövõimest kaotanud, saavad niipalju % täiest pensionist (rahwawäelaste ja nende perekondade pensioni seadus § 2 „Riigi Teataja“ nr. 26|27 1920. a.) kui palju % nemad omast töövõimest kaotanud.

Mõningaid vajalisi juhatusi invaliidele.

1. Vabadussõja Invaliidide Koondise kant- selei asub Tartus, Tähe tn. nr. 29., Majaoman. Seltsis, II korral, avatud igal esmas- ja neljapäe- val kella 12—2; juhatusse koosolekud igal püha- päeval kella 3 pääle.

2. Kõikidele Vabadussõja invaliidele ja Va- badussõjas langenute omastele valmistatakse Koondise kantseleis tasuta palvekirju.

3. Riigi Teatajas Nr. 8/9 — 1924. a. välja- kuulutatud määrusega on õigustatud invaliidid lähemast riigi metsast oma majapidamiseks iga aasta saama taksi hinnaga üks kubik süld põle- tispuid. Puusaamise tähti annab välja Koondise kantselei.

4. R.T. Nr. 55. ja 144.—1924. a. on või- maldatud Vabadussõja invaliidele riigi kulul sõjas

saadud vigastuste ja haiguste järelovimine. Hai- guse korral tuleb kliiniku järelovimiseks pöörata Tartus igal kolmap. peetavale II Div. arstide ko- misjoni poole, Savi tn., II Div. Laatsaretis.

5. R. T. Nr. 18/19—1920. a. avaldatud oma- valitsuste hääks võetava maksu sääduse põhjal on invaliidid, kes riigilt pensioni või kogukondlikku abi saavad, isikumaksust vabad ja võivad maksus- tamise korral avaldada protesti.

6. Vastava määruse põhjal saavad need in- valiidid, kel üks või mõlemad jalad teatava vi- gastusega, kas lühemad või m.m., iga aasta üks paar ortopeedilisi saapaid riigi kulul. Saabaste saamiseks tuleb pöörata Tartus, II Div. Laatsar. komisjoni poole.

Ühist saatust.

70 aastat tagasi meie Vabadusvõitlustest, pidas meie vennasrahvas — ungarlased oma Vabadusvõitlust, et vabaneda Austria ülevõimu alt ja saada iseseisvaks. 1848 — 49. a. võitlesid ungarlased samade germaanlaste-austerlaste ja slaavlaste-venelaste vastu nagu meilegi 70 aastat hiljem — 1918 — 19. a. võitlesime samade vastu, lüües endile iseseisvuse, kuid ungarlaste pidid rõhuva ülevõimu tõttu seekord loobuma igatsetud vabadusest. See saabus neile alles Ilmasõjaga — 1918. a. pea ühel ajal meiega. Ungarlased kaotasid selles sõjas oma uhkuse —

Kõik igatsevad teda . . .

luuletaja Sandor Petöfi, kes 26 aastaseks, ja juba maiorina, kadus jäljetult — vist sõtkuti ta Vene kasakate hobustest tundmatuks. Kuid see oli ta soov . . . Ja üle mu laiba vahutavad ratsud formaku saavutef võidule. Sinna mind jäetagu tükkideks tallatuna, siiski polnud need omade . . . ratsud . . . saavutef võidule, vaid Vene kasakate võidule saanud ratsud.

Nimetatud Vabadusvõitlusest (1848—49) on jäädvustanud kuulsalt Ungari kirjaniku Viktor Rákosi sulg raamatus „Korhadt fakesztek“ — Lagunenud puuristid, ilusama lehekülje meile eeskujuks suguvennilt nende isamaarmastuse suurest armastusest.

Sztrecsnó mäetippu kaitses kapten János Szeredai seitsmekümnekahe honvédiga ja paarisaja halvasti varustatud rahvuskardiväelasega.

Kaks ratsameest oli neil abiks kaasas; Szeredai läkitas nad alla Poola orgudesse, et nad otsekohe teateid fooksid, kui sealtpoolt läheneb miski hädaoht.

Siis oodati juba venelaste sissetungimist maale.

Ühel hommikul tulid need kaks ratsameest tuhatnelja kihutades ja teadustasid Szeredaile, et määratu suur Vene vägi oli valgunud orgudesse ja oli hakanud pikkamisi mägedele üles tulema. Läbi hommikuudu tungis kauge sarvepuhumine ja tugev müra üles mäetippu.

Juba tulevad.

Szeredai kogus rahvuskardiväelased enda ümber ja kõneles neile nii:

— Head sõbrad, seda käsin teile, minge oma kodudesse, taguge oma vikafid jälle kõveraks, pange kirved käest, peitke püssid. Teil on naised, lapsed, ma ei või teid siin enam pidada. Pöörake ümber! Marss!

Rahvuskardiväelased läksid. Kapten jäffis ainult ühe vana talumehe enda juure. Siis laskis ta puhuda hädasarve ja kõneles oma väerindami ees:

— Pojad! Meid on siin seitsekümmendkolm meest ja seal alt udust läheneb meile sajafuhandeline vaenlane. Kuid meil tuleb asuda selle sõjaväe vastu, et selle pealikud oma ülbele keisrile teadustada ei saaks, et nad ainult sel moel võivad pääseda meie isamaa pinnale, kui tapavad meid kõiki. Nähku nad, et neil tuleb tegemist teha siinpool neid mägesid niisuguse rahvaga, kes askab surra vabaduse eest.

. . . See väike salgake noori sõdureid, kulunud riietes, vastas oma pealikule tulise pilguga.

— Pojad! Meie isamaa on hukas. Niisuguse üli-võimuga fullakse meile peale, et meie peame hävinema.

Alati rõõmus Balázs Sarkas, tõmmunahaline üliõpilane Sarospatak'ist, lõi kannatamatult püssipäruga vastu maad ja hüüdis:

— Härra kapten, ärge ilustage. Pojad! Kas elame ilma isamaata või suureme isamaa eest?

— Sureme isamaa eest, — hüüdis väike sõjasalk.

— Pojad! — jatkas kapten liigutatult, — kuigi teie olete juba vanad sõdurid, olete te siiski ainult noorukesed. Kogu elu on teil veel ees. . . kes tahab minna. Kedagi ei süüdistata arguses; olete ju sõjas, lahingutes kõik endid näidanud kangelastena.

— Keegi ei liigatanud.

— Pojad! — lausis Szeredai, — ütlege siis iga-vekses jää hüvasti! oma kallimatele. Selle vana talu-voja jätsin veel siia, et ta viiks teie kirjad.

Ja seitsmeteistkümmene- kuni kaheksateistkümmene aastased üliõpilased istusid maha ja kirjutasid ranitsatele asetatud paberile oma viimased kirjad. See tõmmunahaline noormees kirjutas kiiresti Sarospatak'i kollegio aadressil, et nüüd valm istub suureme isamaa eest János Szeredai ühes seitsmekümnekahe sõja kaaslasega. Selle järele kirjutas ta sinna üles igaühe nimes, pani kuupäeva ja sules kirja. Kuid veel jäi talle aega kirjutada viis kuni kuus muudki kirja feiste harjumate talupoegade-honvédide eest ja kirjutas ta nii kaunisti, et ärgu armsad vanemad kurvastagu, sest oma isamaa pärast mina langesin, kuid ärgu unustagu ka, et olin sõnakuulelik, hea poeg, ja palugu minu eest.

Kuid Szeredai tõusis mäe tipule ja silmitses pikk-silmaga orgusid. . . Nüüd hajusid seal viimased udupilved. . . hele päike kuldaskogu oru ja — seal all seisid säravais rõlvus tuhandeid, ja tuhandeid sõjamehi.

Honvédide hädasaru pani nad seisatama ja nad valmistusid formijooksule.

— Kas olefe valmis?

— Oleme.

— Márton!

Vana talumees, kes alatasa kuivatas pisaraid, astus ette. Sõdurid panid oma kirjad tema suure nahkpauna.

— Noh nüüd, Márton, ruttu minema, üks-kaks, et nad teid ei tallaks oma jalgade alla.

— Kas ei võiks minagi jääda siia, härra kapten? — küsis ta tasasel häälel.

— Ei — vastas Szeredai lähedalt, tõmbas ta kõrvale ja andis talle kokkuseotud juuksesalga, uuri, sõrmuse ja kirja, — need vii mu naisele. Minema nüüd, kärmesti!

Vanake läks, pea kumaras, mäest alla ja kadus metsa.

— Nüüd valbele! Nad liiguvad! — hüüdis valbour tipult.

Igaüks haaras oma truu püssi ja vaatas selle hoolega läbi. Siis tuli järg padrunitaskule: kui mitmele vaenlasele pidi siin varitsema surmaläkitaja kuul? Sel ajal kui mäetippu asetatud trummilööjad ja sarvepuhujad kõigest väest honvédide asukohast müraga ebaõiget märku pidid andma, asus väike salgake vargsi sellele sügavteele, mis viis Poola raja poole ja mille suu oli ummistatud kividega ja suurte puupakkudega.

Äkki mõrisesid alamal asuvaillt küngastelt venelaste mortiiirid ja pommid lõhkesid Sztrecznó tipul. Häire vaikis. Mõlemad trummilööjad saabusid pea-aegu veeredes alla sõjasalga juure.

— Aga sarvepuhujad? — küsis Szeredai.

— Surnud — vastas üks trummilööjaist, näidates püssiga ülespoole.

Vaadati sinnapoole. Teist sarvepuhujat oli tabanud surmav pommikild jooksupealt ja ta oli langenud pea ees, nii et pea jäi tee ääre rippuma, vaadates alla oma surmakaaslaste peale. Surm oli muutnud tema näoilme, avatud suust filkus verd, silmad vahtisid pärani honvédide poole, just nagu küsides, usaldavad nemadki surra samuti nagu tema.

Sõdurid vaatasid kahvatades üksteisele otsa.

— Valbele kõik! — hüüdis Sarospatak'i üliõpilane, kes oli roomanud üles tee servale, — jala-vägi tuleb teed mööda. Igaüks asus oma kohale takistuste taha.

Ja pommide lõhkedes üleval mäetipul kuuldus nende ees kärisevaid hurraa-hüüdeid ja äkki nähti sadandeid hallikuuelisi sõdureid ründamas nende poole üles.

Avage tuli! — hüüdis Szeredai.

Kogupaugu järele kattis neid paks suitsupilb.

— Laadige, laske uuesti! — kamandas Szeredai.

Uus püssipragin. Hurraahüüded kustusid. Kuid suur-tükide mürin ja pommide hundamine kestis edasi.

Sarospatak'i üliõpilane lamas juba üleval rinnakul kõhuli, hüüdis sealte alla kaaslasile: — Venelased taganevad joostes, elagu ungarlased! Ohvitserid sunnivad neid peatuma, korraldavad neid. Nad toovad ühes suurtükke, ka muud suurtükid on juhitud siia. Olge valvel... Neetud koerad... Noor üliõpilane veeres verisena nende keskele.

— Minu püss! — nõudis ta korisesed. — Kartetshikild sattus vasakusse käsivarde, aga selle tasun ma neile tagasi... Andke mu püss! — Szeredai vaatas ta üle. Tema vasak õla oli läbi lastud. Ta viidi kõrvale. Üliõpilane jat-

kas korisesed: — nad tulevad... Äрге hoolige minust... minu püss... andke vett — vett...

Trummilööja andis talle juua ja pesi ta näo.

— Valvel! — hüüdis kaitsetõkkelt valbour.

Honvédisalk laskis kaks kogupauku. Äkki kaitsetõkked pragisesid, pea-aegu varisesed kildudeks, samal ajal kaks pommi lendasid raksudes üle nende peade. Venelased olid asetanud suurtükid nende vastu ja pomme heitvad mortiiiridki olid suunatud kaitsetõkete poole.

Paks suits kattis kitsaste. Szeredai tunnistas end pealaest jalatallani. Ta ei olnud haavatud. Tema ees

Ungari kalur oma kaasaga.

aga terve salk mehi heitles juba õigades surmaga. Kapten roomas kõrgemale, et paremini näha. Läbi harve-neva suitsu nägi ta, et venelased ei kavatse, enam uut formijooksu, vaid lasevad lõhkevaid kuule kaitsetõketešse... Vastaspoolsed metsaservad kubisesid hallidest sõduritest. Nad tahtsid neid sisse piirata.

— Kes veel elab, ronigu üles kõrgustikule! — hüüdis Szeredai alla, — sest nad lämmatavad meid sinna teele. Siia poole, pojad!

Umbes kolmkümmend pooluimast, püssirohusuitsust mustaks tõmbunud olevust algas nüüd ronimist ülespoole. Viimastena lohistasid mõlemad trummilööjad Sarospatak'i üliõpilast, kes palavikust põlevail silmil palus kord püssi, kord vett.

Vaevalt olid nad jätnud kitsaste, kui venelaste pommid sütitasid kaitsetõkete purukslastud palgirisu põlema. . . ja läbi tule, pommide lõhkemise ja suurtükide mürina surmapõlgav salgake kuulis õudusega sinna alla jäänute, raskesti haavatud honvédide fusklevaid hädalduisi, mis pikkamisi raugesid. Need olid jäänud tulele ohvriks!

Mäetipul seisatasid surmaga heitlejad selg-seljasse toetades.

Äkki kajab ümberringi metsadest Vene keisrihümn, pasunapuhujad puhuvad, ohvitserid karjuvad kõrgusfiku all, metsa rinnakutes ilmuvad igalt poolt bajonetimetsad.

Vägev hurraahüüd läbistab õhu ja bajonetimets liigub kiiresti ülespoole.

Nad olid vaevalt kolmekümne sammu peal.

Siis ratsutab väehulgast välja kuldkübaraline, hiilgavas mundris kindral ja mõõgaga märku andes hüüab teraval häälel:

Stoi!

Vägi peatus.

Ohvitserid lähenevad kindralile. See osutab seda peofäit ungarlasi. Üks ohvitseridest ratsutab sinna.

— Rendez-vous! (Anke alla!)

— Sihtida, lasta! — vastab Szeredai.

Ungarlaste kogupaugule järgneb igalt poolt kõrvulukustav püssipragin ja püssirohu hajudes ei seisa enam keegi mäetipul. Venelased lähenevad pikkamisi.

Kindral läheneb surnukehade juure.

— Kõik surnud? — küsib ta adjutantilt.

Üks elab, kuid selle vasak õla on puruks lastud. Kuid seegi on meelemärkusefa.

— Kutsu arst ja käige temaga ümber, nagu oleks ta meie oma väest.

— Härra kindral, kas peab puhuma võiduhümi?

Ärge laske puhuda midagi, — lausus hiilgavas mundris pealik mõttesse vajunud — võit on nende hää-

letute surnute päralt. Kuid kamandage Tilsiti rügemendist kakssada meest neid vääriiselt matma.

Kindral andis märku ja Vene väed hakkasid marsisima Ungarisse.

* * *

Vene laatsarefis Eperjes'is laskis üks haavatuist paluda enda juure vaimuliku ja linnapea. Haavatu oli Balázs Sarkas, Sarospatak'i üliõpilane ja honvéd, kelle venelased olid toonud kaasa ja hoidnud hästi.

— Kas olete kuulnud midagi Sztrecsnó lahingust? — küsis Sarkas.

— Oleme. Juba koju lastud rahvuskaardiväelased jutustavad, et kapten Szeredai jäi sinna seitsmekümnekahe honvédiga. Siis rääkis sellest veel keegi Mártoni nimeline talumees, kes tõi kirjad. Kuid kõige enam on jutustanud Vene ohvitserid.

— Tahaksin seda teada saada. Kas jäi keegi minu surmaseltsilistest ellu?

— Ei. Tilsiti rügemendi ohvitserid lugesid seitsekümmendkaks surnut.

— Mina olin siis ainus, kes jäi ellu?

— Just nii.

— Hea. Nüüd palun auväärilist pastorit ja härra linnapead kuulata ja meeles pidada, kuidas János Szeredai ja tema seitsekümmendkaks kaaslast töötasid surra ja kuidas nad pidasid oma lubaduse.

Ja need kaks auväärilist meest kuulasid pisarsilmil, õudusega kahvatu üliõpilase jampsivat jutustust Sztrecsnó taplusest.

Õhtul kutsuti nad jälle haavatu juure. Ta oli suremas. Ta oli käristanud lahti haavasidemed. Ta oli verest fuhjaks joosnud, tema purustatud õlga põletas palavik. Katkelisel häälel kõneles ta:

— Ma olen annud töötuse. Ma pean järgnema seltsimeestele. Nad ootavad. Ma oleksin argpüks. E—ei või jääda ük—si—i. Jumal! . . .

Ta suri.

Kaks luuletust.

A. Kallits.

Eesti eeleegia.

Esimene detsember.

Nii eesti elu vaikne muinasjutt..

See hommikune külavahe tee,

kus kari astub läbi vee,

ja kaevul pange kilin,naiste jutt.

Mäel veskitiiva imeline rutt.

Siit üle viljavälja kaugele

ma vaatan unustades enese,

rõõm ühes silmas, teises aga nutt.

O eesti elu — külavahe teel

Kas edasi, kas kuhugi küll viib

aeg ruumis keerlev nagu veskitiib?

Eks jahu saa. Eks jahu leivale!

Vaibus ju tärisev sõjajumal,
surmal sai isu täis vist.

Äkki kohal Tallinna nähti kuma,
tulede leegitsemist.

„Kodumaad päästma, mu sõber vahva!
Vaata — kas sa ei näe.

kes seal peale eesti rahva
tõstis mõrtsuka käe?”

Kes? Oma vend, keda eesti ema
toitnud rinnaga!

Põrgu siis müüa meid ihkas tema
Juuda hinnaga!

Uuesti hingesse kirjutime,
nagu aastate eest,

uuesti õieti teadsime:
Vaja relva ja meest.

Üksmeelse otuse kandsid lehed:
„Kodu kallim kui kuld“.

Malevad koondusid, tõusid mehed,
laagri süüdati tuld.

Tormaku tormid, las tulla tuuled —
valvel võitlusrind.

Igavest truudust vanuvad huuled:
„Kodumaa, kaitsen sind!“

Vabadussõja Invaliidide Koonduse liikmete nimekiri 23. detsembril 1928.

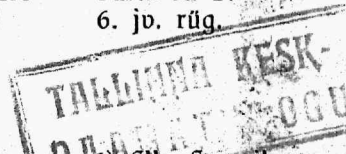
A. Auliikmed: Tartu Majaomanikkude Selts.

B. Pärisliikmed.

Liik-me nr.	N i m i	Praegune elukoht	Väeosa, kus vigastada sai	Liik-me nr.	N i m i	Praegune elukoht	Väeosa, kus vigastada sai
85.	Aareandi, Boris	Tartus	LR. smr. nr. 3.	48.	Nuija, Aleksander	Tartus	2. jv. rüg.
83.	Aarna, August	Moisekatsi	8. jv. rüg.	41.	Nurk, Paul	Kriimani	Peipsi Side k.
16.	Adamson, Gustav	Tartus	Scouts rüg.	23.	Nõmmera, Ervin	Tartus	Scouts rüg.
39.	Adusson, Alfred	Vana-Kuuste	2. jv. rüg.	14.	Nõöp, Vassiili	"	Kuperjanovi p. p.
58.	Andreimann, August	Tartus	" " "	77.	Odras, Richard	"	2. jv. rüg.
80.	Annison, Hendrik	"	" " "	25.	Ots, Jaan	"	9. " "
13.	Arjokese, August	"	" " "	57.	Pajo, Arnold	Torma	8. " "
91.	Binder, Leopold	"	5. jv. rüg.	26.	Palkai, Andres	Kursi	2. " "
46.	Grigorjev, Dimitri	"	8. " "	69.	Palmenstrauch, Elmar	Pangodi	8. " "
15.	Gutmann, Jaan	Saadjärve	2. " "	50.	Park, Karl	Vana-Kuuste	3. " "
71.	Hermann, Albert	Tartus	Peipsi laev.	74.	Parts, Julius	Tartus	5. " "
87.	Hanson, August	Kongota	Tartu K. P.	76.	Peedusson, Villem	Ahja	II. Div. pat.
66.	Jugar, August	Tartus	2. jv. rüg.	90.	Piller, Voldemar	Petseris	2. jv. rüg.
3.	Kalmel, Aleksander	"	Scouts rüg.	52.	Prikko, Karl	Kongota	8. " "
72.	Karjus, Jakob	"	Tallinna K. P.	68.	Puusepp, Arnold	Rõngu	7. " "
59.	Kangur, Karl	Puurmani	SR. „Kpt. Irv“.	60.	Rebane, Johannes	Aakre	Tartu KP.
8.	Karro, Voldemar	Tartus	3. jv. rüg.	27.	Rekkand, Ferdinand	Räni	7. jv. rüg.
88.	Keremann, Adolf	"	1. " "	28.	Remmer, Voldemar	Tartus	2. " "
49.	Kokk, Aleksander	Elistvere	5. " "	29.	Rikmann, Johannes	"	4. " "
54.	Kont, Karl	Kudina	Peipsi RK. P.	78.	Roos, Johannes	Kudina	2. " "
7.	Kremkov, Vassiili	Luunja	8. jv. rüg.	93.	Räni, August	Tartus	Ranna kaitse p.
47.	Krimp, August	Vana-Kuuste	2. " "	30.	Sampka, Alfred	Narva	1. jv. rüg.
51.	Krips, Julius	Krüüdneri	3. " "	37.	Schmidt, Jaan	Ahja	Petseri K. K.
11.	Kristian, Aleksander	Kõljala	2. " "	31.	Seene, Aleksander	Tartus	Viljandi K. P.
67.	Kukk, Eduard	Tartus	" " "	38.	Semenov, Siider	Mustvees	SR. „Kpt. Irv“.
9.	Kullak, Bernhard	"	" " "	86.	Semper, Johannes	Vahi	" " " "
18.	Kussal, Eduard	Kudina	" " "	43.	Sepp, Karl	Elistvere	6. jv. rüg.
79.	Kustlov, Martin	Jõgeva	8. " "	61.	Sussen, Johannes	Päidla	1. Tallinna K. P.
20.	Kütmann, Aleksander	Tartus	Tartu KÖP.	32.	Teder, Paul	Tartus	SR. „Kpt. Irv“.
55.	Lasn, Hans	Vahi	9. jv. rüg.	63.	Tiideberg, Peeter	Aakre	Ranna pat. nr. 1
24.	Liiv, Johannes	Tartus	2. " "	33.	Toimats, Aleksander	"	" " " "
40.	Lomp, August	Kavastu	Tartu KP.	34.	Tooming, Richard	Tartus	5. jv. rüg.
53.	Lumi, Ivan	Tartus	Sakala Part. p.	35.	Tops, Johannes	"	9. " "
6.	Lõhmus, Karl	"	2. jv. rüg.	89.	Treial, August	Mäksa	2. " "
4.	Masing, Armin	"	" " "	64.	Troon, Eduard	Ahja	Peipsi laev.
21.	Michelson, Eduard	"	Scouts rüg.	42.	Uibo, Johannes	Elistvere	9. välja p.
22.	Mikk, Peeter	Meeri	2. jv. rüg.	75.	Uiga, Eduard	Tartus	Sakala Part.
56.	Muru, Jaan	Päidla	Scouts rüg.	62.	Utsal, August	Krüüdneri	Inseneri pat.
45.	Mägi, Peeter	Nõo	Tartu KP.	36.	Uulits, August	Räni	5. jv. rüg.
44.	Mäekala, Aksel	Mäksa	2. jv. rüg.	5.	Vaat, Jaan	Tartus	2. " "
2.	Mäletjärve, Johannes	Tartus	" " "	65.	Vahtrik, Paul	Ahja	7. " "
92.	Männiksaar, Karl	"	Tallinna KP.	70.	Veissberg, Arnold	Aakre	8. " "
1.	Müürsepp, Karl	"	2. jv. rüg.	17.	Veri, August	Tartus	6. " "
12.	Niitov, Aleksander	"	6. " "	81.	Villmann, Johannes	Elistvere	Tartu K. P.
73.	Nimrod, August	"	7. " "	82.	Õigus, August	Keeni	6. jv. rüg.
84.	Norrak, Jakob	"	Scouts rüg.				

C. Lihtliikmed.

1) Jaak Undriits, 2) Leena Koort, 3) Marie Kopli, 4) Leena Kiin, 5) Juhan Loog, 6) Eila Samoilov, 7) Anna Saabel, — Tartu; 8) Juhan Pauskar, — Meeri, 9) Hendrik Pähn, 10) Juuli Raaben, 11) Anna Teichmann, 12) Jaan Toots, 13) August Tuft, 14) Minna Keerdo, 15) Leena Varna, 16) Minna Öun, 17) Anna Paabo, 18) Marie Tamm, 19) Emilie Kruus, 20) Liisa Kudi, — Tartu; 21) Anna Kroll, — Rasina; 22) Antonie Sarthé, — Tartu; 23) Karl Prakel — Luunja; 24) Jakob Jäärman, 25) Maria Sternfeldt, 26) Miina Kiina, 27) Jakob Narrits, 28) Liisa Rebane, 29) Leena Anton — Tartu; 30) August Järvepera — Roela; 31) Liisa Saksjaak — Tartu; 32) Miralda, Alma ja Heinrich Kivi — Kudina.

TALLINNA KREDIIT PANK.

Asutatud 1907. aastal.

Põhikapital Kr. 1.290.000.—

Tagavarakapital Kr. 612.000.—

Juhatus Tallinnas, Suur Karja tänav, oma majas.

OSAKONNAD:

Abjas, Antslas, Haapsalus, Hiiu-Keinas, Jõhvis, Narvas, Nõmmel, Tapal, Tartus,
Türi, Viljandis ja Võrus.

Annab laenusid.

Võtab raha hoiule.

Toimetab kõiki pangaoperatsioone.

EESTI A-S JOHN NURMINEN TALLINN

Väike Karja tän. 12

SPEDITSIOON & TOLLITALITUS
INKASSO & KINNITAMISED
LAEVATALITUSED

Telegraafi address: **JOHNURMINEN**

Kõnetraadid : 7-95 } Kontoris
1-96 }
13-99 Tolliametis

Postkast nr. 12

Vabadussõja Invaliidide Koondise arvete seis 31. detsembril 1928. a.

Arve nimetus	Läbikäik				Sald o			
	Debet		Kredit		Debet		Kredit	
	Kr.	St.	Kr.	St.	Kr.	St.	Kr.	St.
Kapitali	—	—	22	40	—	—	22	40
Kassa	1301	82	1301	33	—	49	—	—
Vallasvara	383	69	242	09	141	60	—	—
Isikute ja asutiste	1	95	1	95	—	—	—	—
Jooksev arve Tartu Majaom. Pang.	345	—	275	—	70	—	—	—
Toetuslaenude	478	87	197	97	280	90	—	—
Abianni	556	01	—	—	556	01	—	—
Toetuste	—	—	878	67	—	—	878	67
Pidude	25	47	107	15	—	—	81	68
Matuse abiraha	10	—	—	—	10	—	—	—
Arstiabi	21	20	—	—	21	20	—	—
Üüri	42	50	—	—	42	50	—	—
Kantselei kulude	7	68	—	—	7	68	—	—
Posti kulude	19	74	—	—	19	74	—	—
Organiseerimise	28	31	—	—	28	31	—	—
Toetajate liikmete	—	—	3	—	—	—	3	—
Mitmesuguste kulude	15	19	—	—	15	19	—	—
Palga	172	50	—	—	172	50	—	—
Avanside	65	—	50	—	15	—	—	—
Koondise lipu	113	—	113	—	—	—	—	—
Korjanduse	1	90	563	17	—	—	561	27
Liikmete kapitali	104	09	40	—	64	09	—	—
Amortisatsiooni	102	09	—	—	102	09	—	—
Jõulupuu	421	73	412	01	9	72	—	—
Mitmesuguste ettevõtete	—	—	10	—	—	—	10	—
Kokku	4217	74	4217	74	1557	02	1557	02

Väljaandja: Vabadussõja Invaliidide Koondus.

Vastutav toimetaja: Aleksander Kalmet.

Rohu & värvi kauplus E. LUHA,

Tartus, Jakobi tän. nr. 38.

Tervist kosutav ja maitsev

Melange kohv

Melange kohvi ja siguri tööstus

A. LÖHMUS.**Tartus, Lao tän. 2.**

Tel. 1-76.

Kolonial-,
veini-,
likööri- ja
napsi kauplus**Jaan Klarmann ja K^o**Tartus, Suurturg № 20. Telef. 1-50.
Tartu Panga majas.

MOE-, PUDU- JA PESUÄRI

VENNAD LEPP

Tartus, Kaubahoov 2, tel. 4-81.

Soovitab suures valikus:

valgeid ja värvilisi triiksärke, kraesid, mansette, kaelasidemeid, siidi kaela-salle, kindaid, sukke, sokke, trakse, taskurätte, meester. ja naister. pesu, puuvillast ja villast trikoopesu, pitse, pesatse ja kõiksugu hooaja moe-, pudu ja pesukaupa.

Käsitööniite D. M. C. ja C. B.
Villast lõnga rohkeis värves.
Vihmavarje, jalutuskeppe.
Koetud villaseid jakke ja veste.

Võimlemis-, tennis- ja hommiku kingi.
Igasugune auruga riiete voltimine.

Hinnad võistlemata odavad. ☐ Müük suurel ja väikesel arvil.

Kolmas Tartu Laenu- ja Hoiu-Ühisus.

Tartus, Suurturg 8. — Juhatuse telefon 11-13. — Üldtelefon 99.

Äriseis 1. detsembril 1928. a.

Aktiva.	Kr.	Passiva.	Kr.
Kassa ja jooksvad arved teistes pankades	128.418.71	Osamaksud	195.171.05
Väärtpaberid	7.978.60	Tagavara kapitalid	20.789.64
Laenud	2.783.531.85	Hoiusummad	1.955.131.88
Korrespondendid: „Loro“	18.264.29	Asunikude ja riikliste laenude konto-	
„Nostro“	980.94	korrent	212.389.50
Vallasvara	13.198.30	Kontokorrent ja vekslite rediskont.	357.577.37
Garantiid	80.296.12	Korrespondendid: „Nostro“	30.545.54
Muud aktivad.	31.754.38	Garantiid	80.296.12
Makstud protsendid ja komisjon	50.783.73	Muud passivad	36.555.06
Kulud	67.291.04	Saadud % ja komisjon	294.041.80
	<u>3.182.497.96</u>		<u>3.182.497.96</u>

Ühisus võtab raha hoiule; annab laenusid välja; saadab raha igasse kodumaa linna, alevisse ja valda, kus ühistegelised raha asutused asuvad; võtab vastu vekslid, veokirju ja tsekk sissenõudmiseks; akkrediitivid ühispiimatalitustele; garantiid ettevõtete, hangete ja maksude kindlustuseks. — Ühisusel on 3381 liiget vastastikkuse vastutussummaga Kr. 975.855.²⁵.

Rahaline läbikäik Kr. 28.478.528.³².

JUHATUS.